

SPRAWOZDANIE

DYREKCYI

c. k.

WYŻSZEGO GIMNAZYUM

W TARNOPOLU

za rok szkolny 1892.

W TARNOPOLU
NAKLADEM FUNDUSZU SZKOLNEGO.

Z Drukarni St. Kossowskiego.

1892.

SPRAWOZDANIE

DYREKCYI

c. k. wyższego gimnazyum

W TARNOPOLU

za rok szkolny 1892.

TREŚĆ:

1. *Cheiranthus Cheiri* L. Przyczynek do morfologii kwiatów. Napisał Roman Gutwiński. (Z tablicą litografowaną. Mit einem deutsch verfassten Résumé).
2. Część administracyjna, przez c. k. dyrektora zakładu.

W TARNOPOLU.

Nakładem funduszu szkolnego.

Z drukarni St. Kossowskiego

1892.

103743 II

1892

Biblioteka Jagiellońska

1002681934

Cheiranthus Cheiri L.

Przyczynek do morfologii kwiatów.

(Z tablicą litografowaną).

(Mit einem deutsch verfassten Résumé).

KAPPAK

Roman Sutwiński.

W S T B P.

Nauka o metamorfozie znalazła odgłos już u Teofrasta z Eresos¹⁾ (371—286 p. n. Chr.), później u Joachima Junga w jego *Isagoge phytoscopica* (1678), a Chr. Ludwig w dziele swem *Institutiones historico-physicae regni vegetabilis* (1742) mówi o analogii między węzłem, wąsem, cierniem i t. d., nadto o przemianie słupka w płatkę, a nawet o tem, że w pączku znajduje się cała roślina i że pączek jest analogią nasienia. Linné dopiero († 1778) używa wyrazu metamorfoza w duchu pokrewnym zapatrywaniom Goethego. Chociaż Goethe pojmuje metamorfozę (1790) jako kolejne rozszerzanie i ściąganie się organizmu (Ausdehnen und Zusammenziehen), to przecież w całej jego nauce o metamorfozie przebija się ta myśl zasadnicza, że stałe granice pomiędzy pojedynczymi organami osobnika i poszczególnymi osobnikami jednego państwa przyrody istnieją tylko w naszej myśli, a w świecie rzeczywistym ulega wszystko ciągłej przemianie (Uebergang). Dlatego też musimy dopiero Goethego uważać za twórcę tej nauki, zwłaszcza że dzisiaj przez metamorfozę rozumiemy — różnorodne ukształtowanie się członów (narządów) morfologicznie równomiennych, skutkiem przystosowania się do pewnych funkcyj. Tak n. p. liście, działki kielicha, płatkę korony, pręciki i słupek są w znaczeniu morfologicznem utworami identycznymi t. j. liśćmi. Że atoli każda

¹⁾ Wigand. Kritik und Geschichte der Lehre von der Metamorphose der Pflanze. 1846.

z tych czterech kategorii liści musi spełniać inną czynność, by działając zgodnie zachować życie osobnika w walce o byt, przeto przybiera inną postać. O tożsamości zaś tych — różnie wyglądających listków — pouczają nas tak badania ich rozwoju, jako też kwiaty zwane pełnymi, które już w odległej przeszłości przyczyniły się znacznie do powstania nauki o metamorfozie.

Co do kwiatów zwanych pełnymi, to we wszystkich podręcznikach większych i mniejszych spotykamy od dawna przyjęte twierdzenie, że kwiaty pełne tworzą się z prostych (pustych) przez *przekształcenie się pręcików* w płatki korony. Pomijając równobrzmiące zdania innych autorów, przytoczę słowa Kenera. W tomie II. jego *Pflanzenleben* czytamy: „Die sogenannten gefüllten Blüten sind eigentlich nichts anderes als Blüten, in welchen Pollenblätter in Blumenblätter umgewandelt wurden..... Eine bei diesen gefüllten Blüten oftmals beobachtete Erscheinung ist auch, dass mit Umwandlung der Pollenblätter in Blumenblätter eine Vervielfältigung der Blattgebilde Hand in Hand geht. An Stelle eines Pollenblattes treten zwei nebeneinander stehende, halb in Blumenblätter umgewandelte Pollenblätter auf, oder es findet eine Vervielfältigung in der Weise statt, dass überzählige hintereinander stehende Blätter entstehen, oder endlich es kommen beide Erscheinungen zugleich vor“.

Okoliczność, że kwiaty laku (*Cheiranthus Cheiri*) napozór pełne wytwarzają normalne owoce, skłoniła mię do bliższego przyjrzenia się kwiatom dziewięciu roślin, jakie w bieżącym roku w domu hoduję. Przekonałem się też, że kwiaty te mają wprawdzie bardzo dużo płatków korony, lecz zachowały właściwą ilość pręcików i typowo wykształcony słupek. Najoczywiściej mamy tu kwiaty pełne, lecz niezależnie od przemiany pręcików powstałe, a to pobudziło mię do rozpatrzenia się w dotychczasowej — przystępnej dla mnie — literaturze. Że jednak nie znalazłem nic innego prócz znanych mi poglądów, które na wstępie umieściłem, jako też nie odszukałem żadnej pracy, omawiającej powstawanie kwiatów pełnych u naszej rośliny, przeto postanowiłem wyniki badań moich, odnoszących się do kwiatów laku, ogłosić w tem miejscu, zanim potrafię uzupełnić porównawcze studia nad tą kwestyą.

1. Dwojaki sposób przekształcania się kwiatów prostych (pustych) w pełne.

Ponieważ najpierw badałem kwiaty zupełnie rozwinięte, przeto od nich rozpocznę przedstawienie rzeczy. Kwiat pierwszy rośliny A zachował wprawdzie normalną ilość działek (sepala) kielicha, lecz tylko dwie zewnętrzne były typowo rozwinięte, a dwie wewnętrzne okazywały skłonność do powiększenia swej liczby. Jedna bowiem z nich była zdwojoną chociaż na nierówne części (fig. 12), druga na trzy części rozszczępiona, z których środkowa była największą (fig. 11.). Dno kwiatowe (osadnik) uległo rozrostowi poprzecznemu w cztery stożkowate promienie (fig. 9) międzyległe działkom kielicha. Na stożku *a*) naliczyłem 1 płatek maleńki, przylegający bezpośrednio do kielicha i 3 dobrze rozwinięte, na *b*) 3 całe płatki, na *c*) 2 tylko, a wreszcie na stożku *d*) znalazłem 1 maleńki, 1 cały, 1 rozszczępiony na 2 duże płatki i 1 maleńki (fig. 8) oraz 1 z dopiero zaznaczonem rozszczępiem. Pręcików (stamina) było 6 normalnie rozwiniętych i 1 słupek.

Kwiat drugi tej samej rośliny składał się z kielicha tak samo ukształtowanego jak w kwiecie poprzednio opisanym. Dno jednak kwiatowe rozrosło się tylko dwustronnie — ku wewnętrznym działkom kielicha. Jedną stronę tak rozrośniętego dna pokrywały 4 płatki (1 z nich bardzo maleńki), drugą 1 maleńki płatek i 6 zupełnie rozwiniętych. Po ostatniej jednak stronie brakło pręcika, gdyż przemienił się w płatek korony.

W kwiecie wreszcie trzecim rośliny A znalazłem trzy działki kielicha zupełnie tak samo rozwinięte jak w kwiatach prostych, a czwartą (wewnętrzną) trójdzielną. Liczba pręcików i słupków normalne, a dno takie samo jak w kwiecie drugim. Płatków korony było 13, z tych 2 małe i 4 normalnie rozwinięte na jednej stronie dna, a 2 małe i 5 dobrze wykształconych na drugiej.

Roślina B posiadała kwiaty o działkach 3 normalnie wykształconych i czwartej (zewnętrznej) opatrzonej maleńkiem zdwojeniem. Dno rozrośnięte w 4 stożki, z których dwa przeciwległe miały po 3 płatki, a dwa naprzemianległe z pierwszymi po jednym tylko płatku korony.

Kwiaty rośliny C z najwybitniejszymi cechami pełnych kwiatów miały 2 działki kielicha zewnętrzne potrojone, 2 wę-

wnętrzne zwyczajnie rozwinięte. Dno ich rozszerzone jak w kwiatach rośliny B o nierównej ilości płatków na poszczególnych promieniach. Kiedy bowiem na dwóch przyległych promieniach (stożkach) naliczyłem po 6 płatków (fig. 10), to na jednym z pozostałych 5, a na drugim tylko 4 płatki znalazłem. Pręcików było wprawdzie 6, lecz jeden z krótszych rozwidłony. Drugi kwiat tej samej rośliny miał na dwóch przeciwległych stożkach po 5 płatków, na jednym z reszty promieni 4, a na drugim 6 płatków.

Roślina D, której dwa kwiaty badałem, wykazywała działki zewnętrzne normalne; z wewnętrznych zaś jedna miała dwie boczne kłapy, druga wyglądała normalnie, lecz na przyległych stożkach dna były jeszcze dodatkowe małe działki i to 2 pojedyncze na jednym stożku, a jedna trójdzielna na drugim. Stożki posiadały płatki rozpołożone w następujący sposób: na a) 4, b) 3, c) 5, d) 4 w jednym kwiecie, zaś na a) 5, b) 1 zrosły z dwóch i 3 pojedyncze, c) tak samo jak b), a na stożku d) 5 płatków w kwiecie drugim. Pręciki i słupek zwyczajnie rozwinięte.

Działki zewnętrzne w kwiatach rośliny E były niejednakowe. Kiedy bowiem jedna z nich była taka jak w kwiatach laku prostych, to druga rozszczepiona na dwie boczne małe kłapy i jedną większą środkową. Taką samą postać miały działki wewnętrzne. Płatków było na stożku: a) 4, b) 3, c) 6, a na stożku d) 4. Pręciki i słupek jak w kwiatach rośliny D.

U rośliny F znalazłem trzy działki normalnie rozwinięte, czwartą zaś (jedną z zewnętrznych) rozdwojoną. Płatków razem 12 o następującem rozpołożeniu: a) 4, b) 3, c) 2, d) 3. Zresztą wszystko normalnie.

Kielich w kwiatach rośliny G miał działki takie same jak kwiaty proste. Korona składała się z 19 płatków, a mianowicie: stożek a) pokrywało 5 płatków, b) 4, a na c) i d) było po 5 płatków.

Kwiaty nakoniec rośliny H posiadały kielich złożony z 6 do 9 działek zrosłych nasadami, koronę o 29 i 31 płatkach, pręcików 6, lecz zmarniałych i jeden dobrze rozwinięty słupek.

Dla łatwiejszego przeglądu zestawiam wyniki powyższych spostrzeżeń według ilości płatków, bo one najwięcej nas w tym wypadku obchodzą.

Roślina	B.	— S. = 4,	P. = 8,	St. = 6,	G. = 1.
"	F.	— S. = 4,	P. = 10,	St. = 6,	G. = 1.
"	A.	{ — S. = 4,	P. = 11,	St. = 5,	G. = 1.
"		{ — S. = 4,	P. = 13,	St. = 6,	G. = 1.
"	D.	— S. = 4,	P. = 13,	St. = 6,	G. = 1.
"	D.	— S. = 4,	P. = 16,	St. = 6,	G. = 1.
"	E.	— S. = 4,	P. = 17,	St. = 6,	G. = 1.
"	G.	— S. = 4,	P. = 19,	St. = 6,	G. = 1.
"	D.	— S. = 4+3,	P. = 20,	St. = 6,	G. = 1.
"	b.	{ — S. = 4,	P. = 20,	St. = 6,	G. = 1.
"		{ — S. = 8,	P. = 21,	St. = 5+2,	G. = 1.
"	H.	{ — S. = 9,	P. = 29,	St. = 6 zmarniałe,	G. = 1.
"		{ — S. = 6,	P. = 31,	St. = 6 " "	G. = 1.

W tych przypadkach nie spotykamy przemiany pręcików w płatki (z wyjątkiem jednego kwiatu rośliny A, gdzie jeden pręcik przemienił się w płatek korony), a mimo to, jak dowodzi powyższe zestawienie, liczba płatków rośnie od podwójnej do 7½krotnej pierwotnej ilości. Rozpatrując rzecz bliżej, przekonywamy się, że dno kwiatowe rozrasta się w szerokość, przybierając postać czteropromiennej gwiazdy, lub w dwa przeciwległe szerokie płaty. Na tak zmienionem dnie powstają nadliczbowe płatki korony *zwykle odśrodkowo*, tak że zewnętrzne są najmniejsze, środkowe zaś największe. Pręciki jednak albo rozwijają się normalnie i pyłek dojrzewa, zachowując zdolność zapyłania, albo — gdy liczba płatków prześcignie 20 kilka — marnieją. W obu razach kwiat staje się pełnym, chociaż za półpełny uważać go można w pierwszym wypadku, jeżeli uwzględniamy obecność należycie rozwiniętych pręcików.

Dziewiąta roślina laku, którą hoduję już przez trzy lata, jest przykładem drugiego sposobu powstawania kwiatów pełnych, odpowiadającego ogólnie przyjętemu twierdzeniu. Osadnik bowiem jej kwiatów nie ulega rozrostowi poprzecznemu, a działki kielicha zachowują w zupełności wielkość i kształt działek kwiatu prostego. Pręcików brak zupełny, lub ślady ich znaczą króciuchne, cienitkie niteczki, a w miejscu ich i czterech płatków kwiatu prostego znajdujemy 10—14 płatków malejących ku środkowi kwiatu. Jeżeli oderwiemy te płatki, to widzimy dno kwiatowe nie ulistnione na przestrzeni około 1.5 mm, a wyżej znowu pokryte płatkami, poczynającymi się barwić na żółto. Takich spotykamy zwykle 9. Po usunięciu i tych pla-

teczków spostrzegamy znowu bezlistne dno kwiatowe na przestrzeni blisko 1 mm, a dalej tworzą się na niem listki wąskie żółto-zielonkowate, z których dwa najzewnętrniejsze noszą na swych wierzchołkach ślady gruczołowej tkanki znamienia, dając nie zbite dowody, iż są przekształconymi owocolistkami. Na tak stożkowato wydłużonym osadniku można wyraźnie rozróżnić cztery piętra listków kwiatowych, oddzielone od siebie częściami dna nie ulistnionymi. Na pierwszym stoją działki kielicha i pomnożone płatki korony, na drugim płatki powstałe z pręcików, trzecie piętro zajmują płatki, będące przemienionymi owocolistkami, a od czwartego począwszy piętra pną się po stożku, rosnącym dalej na długość, płateczki, które w miarę wzrostu osadnika ciągle pod jego wierzchołkiem się tworzą i grupują się jeszcze na pewnej przestrzeni dna kwiatowego w wyraźne piętra. Powstawanie nowych płatków pod wierzchołkiem stożkowatego dna trwa bardzo długo, bo na owej trzechletniej roślinie istnieją kwiaty założone pod jesień roku ubiegłego, a więc kwitną one przez październik, listopad, grudzień, styczeń, luty, marzec, kwiecień, do dzisiaj. Ciekawe to trwanie jednych i tych samych kwiatów przez przeciąg blisko 8 miesięcy tłómaczymy w ten sposób: listki (działki) kielicha odpadają po upływie tego samego czasu jak w kwiatach prostych, również odpadają pierwsze płatki korony, a osadnik (dno kwiatowe) rośnie ciągle swoim wierzchołkiem i wytwarza nowe płatki. Te — barwiąc się jaśniej od pierwszych płatków korony, tworzą na szczycie wydłużonego osadnika — kwiatek, malejący z biegiem trwania wzrostu dna samego. Dno to u badanych przez nas kwiatów dorosło w ciągu 7 miesięcy długości 36 mm, a kwiat na jego szczycie — już tylko blado-żółty — ma około 14 mm. średnicy (fig. 18), podczas gdy pierwotna średnica kwiatów wynosi przeciętnie 32 mm. Na takim dnie widać 7 wyraźnych pięter, na których stały listki kwiatowe, i ósme, liczące przeszło 12 mm długości, na którym listki były gęściej ułożone. Kwiaty tak powstające, zdradzają pewien stopień atawizmu i są przykładem, doskonale uzasadniającym dawno już znane twierdzenie, iż kwiat nie jest niczem innym jak tylko pędem o wzroście ograniczonym, a przystosowanym do wydania nasion.

U laku (*Cheiranthus Cheiri*) tedy spotykamy dwojaki sposób wytwarzania kwiatów pełnych, a mianowicie: bądź przez

rozrost dna wszczep i powstawanie na niem w porządku (zazwyczaj) odśrodkowym coraz to nowych płatków *przy równoczesnym normalnym rozwoju pręcików i słupka* albo *przy zmarwnieniu pierwszych*, — a więc *niezależnie od przemiany pręcików w płatki korony* —, bądź przez pomnożenie się liczby płatków pierwotnych, połączone z równoczesną zmianą reszty listków kwiatowych w płatki i nie pomiernie długo trwającym wzrostem dna kwiatowego w długość.

II. *Historja rozwoju pojedynczych części składowych kwiatów pełnych.*

Spostrzeżenia powyższe zmusiły mię do badań nad pierwszymi stadyami rozwoju poszczególnych listków kwiatowych u laku. W poszukiwaniach tych nie chodziło mi tyle o kolejne następstwo powstawania pojedynczych okółków, gdyż takowe z dostateczną ścisłością zbadali Eichler ¹⁾ i Wretschko ²⁾, ile o skonstatowanie sposobu pomnażania się liczby płatków i porządku, w jakim nadliczbowe płatki się rozwijają. W tym celu robiłem liczne przekroje tak poprzeczne jak i podłużne przez sam szczyt kwiatostanów tych samych roślin, które służyły mi do obserwacji poprzednio podanych.

Przekroje podłużne wykazują, że kwiaty pełne laku pojawiają się na osi kwiatostanu w postaci maleńkich brodawczek wałeczkowatych, na szczycie lekko przyplaszczonych. Pierwsze te założenia kwiatów, rosnąc dalej, przyjmują kształt więcej sklepiony na szczycie i wytwarzają najpierw dwie zewnętrzne działki kielicha. Z tych stojąca na zewnątrz osi kwiatostanu t. j. przednia bierze przewagę nad tylną, przylegającą do osi kwiatostanu (fig. 1. A, B.). Następnie rozwijają się równocześnie dwie działki wewnętrzne, tak samo, jak to zgodnie zauważali Eichler i Wretschko w kwiatach prostych roślin krzyżowych

¹⁾ Dr. A. W. Eichler. Über den Blütenbau der Fumariaceen, Cruciferen etc... Flora 1865. Einige Bemerkungen über den Bau der Cruciferenblüthe und das Dédoublement. Flora 1869.

²⁾ Dr. M. Wretschko Beitrag zur Entwicklungsgeschichte der Cruciferen-Blüthe. Sitzungsberichte der Mathematisch - Naturwissenschaftlichen Classe der Kaiserlichen Akademie der Wissenschaften. LVIII. B. I. Abtheil. Wien. 1868.

(Cruciferae). Tymczasem środek dna kwiatowego przybiera postać kulistej czaszy i na niem powyżej działek kielicha powstają naprzemianległe z działkami cztery małe brodaweczki, będące pierwszymi założeniami płatków korony (fig. 3. A). Powyżej tych czterech założeń płatków pojawiają się pierwsze stadya rozwojowe obu pręcików krótszych, nadległych zewnętrznym działkom kielicha, a wyżej jeszcze założenia czterech pręcików dłuższych w sposób opisany dokładnie i zgodnie z istotą rzeczy przez Eichlera (fig. 3. B.). W końcu powstają na samym wierzchołku osadnika dwa półksiężycowate wały tkanki, które rosnąc zrastają się swymi brzegami i tworzą słupek. Jak widzimy z tego pobieżnego szkicu, rozwój kwiatu pełnego u laku odbywa się w pierwszych chwilach tak samo jak rozwój kwiatów prostych (pustych) i z tem samym następstwem poszczególnych okółków listków kwiatowych. Kwiat też pełny, oglądany z góry w stadium przed rozwojem słupka, wykazuje takie samo ułożenie części składowych (fig. 6.), jakie spotykamy w kwiecie prostym.

Od tej chwili zachodzą zmiany, mające na celu przemianę kwiatu prostego w pełny, i do nich też z kolei przystępuję.

Wszystkie okółki wewnętrzne rosną dalej normalnie, tylko założenia płatków ulegają zdwojeniu przez poczynające się rozszczepianie pierwotnej brodaweczki (fig. 4.). Zdwojenie to może być jednorazowem lub powtórzyć się kilkakrotnie (fig. 5.). W ten sposób zwiększone co do liczby brodaweczki rosną powoli, przekształcając się w płatki i to bądź wszystkie równocześnie, bądź też brodaweczki, najbliżej środka kwiatu stojące, rozwijają się szybciej niż brodaweczki zewnętrzne (fig. 7.). Nadto mogą powstawać dodatkowo na zewnątrz już istniejących płatków nowe ich założenia (fig. 9. przy x.), gdyż dno kwiatowe rozrasta się wszcz, albo w cztery stożkowate promienie skierowane w strony pierwszych założeń płatków, albo w dwa szerokie przeciwległe płaty. Na tak zmienionem dnie płatki stoją jedne za drugimi, albo doznają przesunięcia na prawo i lewo, jak uwidocznia fig. 9. Do jeszcze znacznieszego zwiększenia liczby płatków przyczynia się często niezupełne, późniejsze rozszczepienie pojedynczych płatków, które powstaje w ten sposób, iż blaszka płatka rozdwa się, a paznokieć zaledwie okazuje ślady rozszczepienia w postaci wzdłuż biegnących rowków (fig. 8.).

Jakkolwiek wszystkie okółki listków kwiatowych powstają u laku dośrodkowo, to mimo to nie rozwijają się one równomiernie, bo wzrost płatków jest w początkach najpowolniejszy, co według Sachsa ¹⁾ jest nie rzadkiem zjawiskiem. Kiedy też pręciki, a raczej pylniki — bo nitki długo pozostają w stanie pierwszego wyróżnicowania — i słupek uzyskały już wybitne kształty, to płatki osiągają długość, równającą się zaledwie połowie długości pręcików (fig. 7.). Mają one blaszkę doskonale wyróżnioną, tak samo paznogieć, lecz rozmiary płatków w całości uważanych są nader małe. Szerokość ich wynosi przeciętnie około 693 μ (0.693 mm.), a długość wraz z paznogiem 1705 μ (1.705 mm.). W późniejszym jednak rozwoju pączka kwiatowego następuje zwolnienie czy może zastój wzrostu na długość pręcików i słupka, a czas ten spożytkowuje roślina na wytworzenie pyłku w pylnikach i zalążków w słupku. Płatki zaś rosną teraz tak szybko, że skoro działki kielicha poczynają się rozehylać, wyglądają z pączka zabarwione płatki dwa razy, a często nawet znacznie dłuższe od pręcików. Ostatnie dopiero w rozwiniętym kwiecie doznają szybkiego wydłużenia nitki i osiągają normalną długość.

Dodatkowo mierzyłem długość listków pojedynczych okółków w trzech innych pączkach. W pączku pierwszym długość pręcików wynosiła 1081 μ (1.081 mm.), długość słupka 850 μ (0.85 mm.), a płatków tylko 510 μ (0.51 mm). Pączek drugi — w późniejszym nieco rozwoju — miał pręciki na 3230 μ (3.23 mm) długie, słupek 2465 μ (2.465 mm) długi, a długość jego płatków wynosiła 2430 μ (2.43 mm). W trzecim wreszcie pączku przewyższały pręciki długość płatków o 544 μ (0.544 mm.). Pomiaru te przemawiają niezbicie za tem, że w każdym pączku kwiatowym laku w pierwszych chwilach jego rozwoju pręciki biorą przewagę nad resztą okółków, a wyjątek stanowią tylko działki kielicha, który najpierwej założony — najprędzej się też rozrasta, by mógł należycie spełnić swe zadanie, to jest ochraniać od wpływów zewnętrznych środkowe młodziuchne okółki listków kwiatowych.

Wreszcie badałem historią rozwoju kwiatów pełnych, powstających w drugi sposób. Na licznych kolejnych przekrojach poprzecznych i podłużnych przez szczyt osi kwiatostanów prze-

¹⁾ Dr. Julius Sachs. Lehrbuch der Botanik. Leipzig 1874. pag. 533.

konałem się, że i te kwiaty w pierwszych stadyach swego rozwoju zachowują budowę kwiatów prostych (pustych) i kolejne następstwo poszczególnych okółków. Skoro bowiem pojawi się pierwsze założenie kwiatu w postaci wyniosłości o zarysie trójkątnym — jak to trafnie zauważył Wretschko — wówczas powstaje na niem małe wyniosłość, widzialna tylko na podłużnym przekroju, będąca szczątkowym przykwiatkiem (bractea), a powyżej przednia zewnętrzna działka kielicha w postaci brodawki o zarysie (oglądanym z góry) mniej więcej stożkowato-trójkątnym. Następnie pojawia się działka zewnętrzna tylna, a później obydwie działki wewnętrzne równocześnie w postaci szerokich a niskich listewek. Kiedy też działki zewnętrzne przybiorą wybitne kształty listków hełmiasto ku środkowi dna zgiętych, działki wewnętrzne wyglądają jeszcze jak dwa skrzydełka, sterzące po bokach dna kwiatowego (fig. 3. A.). Takowe przybiera tymczasem postać czworoboku, którego kąty są naprzemianległe z działkami kielicha. Kąty te poczynają rozrastać się silniej, przyjmują kształt brodaweczek i dają początek płatkom, odpowiadającym czterem płatkom kwiatu prostego. Następnie boki osadnika (dna kwiatowego) nadległe zewnętrznym działkom kielicha rosną w kierunku odśrodkowym, wydymają się łukowato, tworząc założenia płatków (fig. 3. A, B, fig. 14), odpowiadających dwóm krótszym pręcikom kwiatu prostego. Tymczasem boki przeciwległe wewnętrznym działkom wypuklają się w wydatne brodawki, o zewnętrznym zarysie często prawie półkolistym i dają początek trzeciemu okółkowi płatków, który odpowiada drugiemu okółkowi pręcików w kwiecie pustym. Założenia te są najwybitniej pojedyncze i nadają dnu kwiatowemu postać wydłużonej elipsy (fig. 13. i fig. 15.), a nie „czworoboku o kątach zaokrąglonych“, jak to chce widzieć Dr. Wretschko (pag. 218.). Owszem tak jest w istocie, jak to w r. 1865 przedstawił Dr. Eichler, które to poglądy stara się w swej drugiej rozprawie (Flora 1869) obronić przeciw zarzutom i wywodom Dra Wretschko. Z naszej strony nie potrzebujemy weale odsyłać Dra Wretschko do analogii niektórych roślin z rodziny Capparideae (Cleome, Gynandropsis, etc.) — jak to czyni Eichler w ostatniej swej o tym przedmiocie rozprawie (Flora 1869 pag. 104) — gdzie bronione przez Eichlera powstawanie 4 dłuższych pręcików z dwóch tylko stożków (Höcker) niezawodnie daje się sprawdzić; rzut bowiem oka na rysunki

nasze (fig. 3. B., fig. 13—15.) przemawia niezbicie za określeniem Eichlera. A więc „od chwili założenia krótkich pręcików następuje w średnicy dna najsilniejszy wzrost i tworzy się z prawej strony jedna, z lewej druga wyniosłość (Höcker), chociaż p. Drowi Wretschko nie udało się tego nigdzie u Cruciferów w zwykłym (regelmässig) przebiegu rozwoju kwiatów zobaczyć, pomimo że — jak sam pisze l. c. pag. 218. — zużył na to nie mało trudu.

Że zachodzi tutaj także zdwojenie, które Dr. Wretschko uważa za proces niedający się udowodnić historią rozwoju, to potwierdza to stanowczo fig 6, z tej samej wzięta roślina, gdyż widzimy tu najwybitniej, iż pierwotne pojedyncze wypukliny (Höcker) uległy zdwojeniu tak, że w miejscu dwóch pierwotnych mamy cztery założenia płatków, odpowiadających 4 pręcikom dłuższym. Dotąd — jak to wynika z powyższego przedstawienia rzeczy — i te kwiaty pełne rozwijają się tak jak kwiaty proste. Od chwili jednak założenia drugiego okółka pręcików — (płatków, odpowiadających temu okółkowi pręcików) — zachodzą zmiany zależne od dążności kwiatu do przekształcenia się w pełny. Mianowicie założenia płatków, odpowiadających pręcikom krótszym, ulegają zdwojeniu, a nawet potrojeniu (fig. 13.), które postępuje coraz dalej, aż w miejsce jednego założenia powstaną dwie (fig. 15, fig. 16.), a względnie trzy lub więcej brodawczek, przekształcających się w płatki kwiatu pełnego. Podobnemu zdwojeniu lecz w kierunku stycznym do osi kwiatu t. j. równoległym do blaszki płatków ulegają te ostatnie, tak że na poprzecznym przekroju starszego pączka widzimy zamiast 4 pierwotnych płatków (fig. 15. p, p, p, p.) ośm płateczków, ułożonych w dwa nadległe sobie okółki (fig. 16. p, p, p, p. i p', p', p', p'). Następnie ulegają zmianie owocolistki, bo zamiast rozrastać się podkowiasto w górę i zrastać brzegami w słupek, rozplaszczają się, przybierając postać zwyczajnych płatków korony kwiatu pełnego, lecz znacznie — bo prawie dwa razy — szerszych (fig. 16. carp.). Dno kwiatowe jednak nie przestaje rosnąć i wytwarza pod stożkowatym swym szczytem coraz to nowe listki (płatki) w takim mniej więcej porządku, iż przypominają się pierwsze stadya założenia obydwu okółków pręcikowia. Atoli porządek dalszego rozwoju płatków nie zawsze odbywa się tak umiarkowo, jak to przedstawia nasza fig. 16. Często zachodzą wielokrotne zdwojenia, sku-

tkiem czego liczba płatków rozmaicie się zwiększa, a schemat kolejnego następstwa i ułożenia takowych coraz więcej się zaciera.

Ostatecznie na podstawie powyższych badań powiedzieć możemy:

1. U laku (*Cheiranthus Cheiri* L.) najpierw tworzy się przednia zewnętrzna działka kielicha, a nie tylna — jak sądzi Dr. Wretschko l. c. pag. 215, który wprawdzie powołuje się na roślinę naszą, ale przytacza odpowiednie rysunki zdjęte z *Erysimum canescens*, a nie z *Cheiranthus Cheiri*. Różnica ta tak jest nie znaczna, że uwidocznia się dopiero w stadium późniejszym, a mianowicie w większych rozmiarach działki przedniej (fig. 1. A, B). Lak zatem — według naszych spostrzeżeń — przyłącza się pod względem kolejnego powstawania działek kielicha do ogólnej normy Eichlera, pomimo że posiada szczytkowe przykwiatki (*bracteae*, *Deckblätter*).

2. Kwiaty pełne laku powstają w dwojaki sposób: *a*) albo nie zależnie od przemiany pręcików w płatki, przez zdwajanie się płatków, połączone z rozrastaniem się dna kwiatowego (osadnika) wszcz — albo *b*) przez zdwajanie się płatków i pręcików przy zupełnej przemianie ostatnich i owocolistków w płatki korony, przy czem wzrost osadnika na długość trwa bardzo długo i na nim tworzą się coraz to nowe nadliczbowe płatki korony.

3. Kwiaty laku pełne, czy to powstają sposobem pierwszym, czy drugim, zachowują w pierwszych stadyach swego rozwoju ten sam porządek powstawania poszczególnych części składowych co i kwiaty proste (puste), a zmiany, mające na celu wypełnienie kwiatu, występują już po założeniu poszczególnych okółków.

Do tych wyników doszedłem w pracowni gabinetu historii naturalnej tutejszego zakładu. Miło mi też złożyć publicznie serdeczne podziękowania p. Dyrektorowi Drowi M. Maciszewskiemu za nader uprzejme ułatwienie nie tylko powyższych lecz wszystkich podejmowanych przezemnie badań przez szybkie dostarczanie mi dzieł z biblioteki c. k. wiedeńskiego Uniwersytetu, a także koledze Prof. Zygmuntowi Schneiderowi we Lwowie za przejrzenie całych stosów *Justa* w celu sprawdzenia, czy przedmiot, obrany przezemnie do niniejszej rozprawy, nie był dotychczas omawianym.

Tarnopol dnia 13. maja 1892.

Objaśnienia rysunków.

Rysunki (z wyjątkiem fig. 8, 9, 11, 12 i 18) wykonałem zapomocą mikroskopu Zeissa i kamery Zeissa. Figury 8, 11 i 12 narysowałem odręcznie z natury, fig. zaś 9. wykonał przy pomocy lupy, a fig. 18. wprost z okazji uczeń VII. klasy tut. zakładu Stanisław Bogucki.

Fig. 1.

Podłużny przekrój kwiatostanu *Cheiranthus Cheiri*. A. Pączek z pierwszym założeniem działek (sepala = s), B. Pączek w dalszem stadium rozwoju, działka zewnętrzna przednia (s. a.) bierze przewagę nad tylną (s. p.). Pow. 105 razy.

Fig. 2.

Podłużny przekrój młodego pączka w chwili przed założeniem słupka. s = działki (sepala), p = płatki (petala), st. inf. = pręciki (dolne) krótsze [stamina (inferiora) breviora], st. sup. = pręciki (górne) dłuższe [stamina (superiora) longiora]. Pow. 105 razy.

Fig. 3.

Poprzeczny przekrój kwiatostanu. A. Pączek po założeniu kielicha i korony z poczynającem się tworzyć założeniem pręcików krótszych. B. Pączek po założeniu działek, płatków, pręcików krótszych i dłuższych. Pow. 105 razy.

Fig. 4.

Podłużny przekrój pączka po powstaniu słupka (g.), uwidoczniający poczynające się rozszepianie płatka stojącego po stronie prawej. Db. = przykwiatek (bractea, Deckblatt). Pow. 37 razy.

Fig. 5.

Taki sam przekrój z dalszem rozszepianiem się założenia płatków po stronie prawej. Pow. 37 razy.

Fig. 6.

Przekrój poprzeczny odpowiadający fig. 2. Pow. 105 razy.

Fig. 7.

Połowa podłużnego przekroju pączka. Pręciki wyróżnicowane; trzy płatki o nierównym wzroście (p_1, p_2, p_3). Pow. 37 razy.

Fig. 8.

Płatek naturalnej wielkości z blaszką rozszczępioną na dwie części i trzecią małą; na paznogeiu rozszczępienie to zaledwo uwydatnione rowkiem z góry na dół biegnącym

Fig. 9.

Dno kwiatowe oglądane z góry; — z, y, ślady płatków o niezpełnem rozszczępieniu, odpowiadającym fig. 8, przy x ślad później powstałego płatka.

Fig. 10.

Podłużny wycinek z jednego promienia takiego dna z sześcioma płatkami ($p_1 - p_6$), powstałymi przez rozszczępienie kolejne i ze słupkiem (g). Pow. około 15 razy.

Fig. 11 i Fig. 12.

Działki kielicha rozszczępione. Wielkość nat.

Fig. 13

Poprzeczny przekrój pączka, z poczynajacem się rozszczępieniem pręcików dolnych. Pow. 105 razy.

Fig. 14.

Taki sam przekrój w stadyum rozwoju młodszem. Pow. 105 razy

Fig. 15.

Taki sam przekrój; stadyum starsze jak w fig. 13; rozszczępienie się postąpiło dalej. Pow. 105 razy.

Fig. 16.

Przekrój poprzeczny pączka starszego kwiatu. Pręciki krótsze zmienione w płatki (st. inf.) i zdwojone, podwojone płatki (p^1, p), owocolistki (carp.) zamienione w płatki. Pow. 105 razy.

Fig. 17.

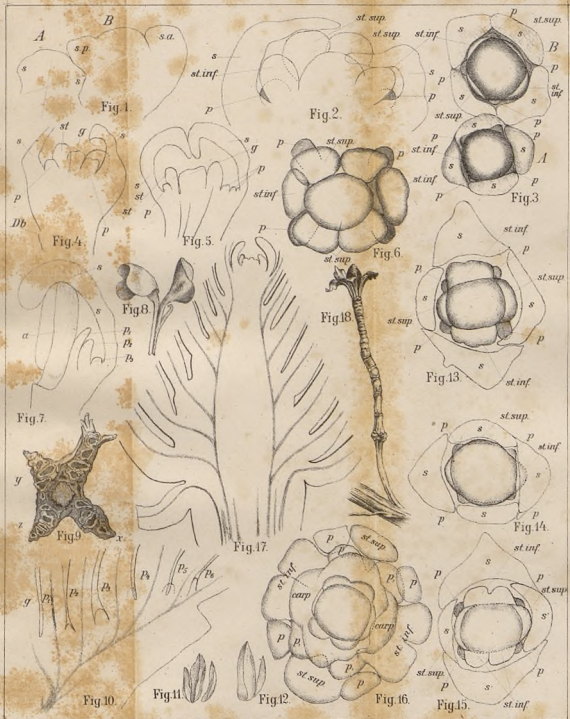
Podłużny przekrój całego kwiatu. Dno stożkowate. Pow. 15 razy.

Fig. 18.

Kwiat pełny po 7 miesięcznym wzroście. Wielkość naturalna.

Cheiranthus Cheiri L.

Bibl. Jag.

R é s u m é.

Der Goldlack (Cheiranthus Cheiri L.)

Beitrag zur Morphologie der Blüte.

(Mit einer litographirten Tafel.)

Da im allgemeinen behauptet wird, dass die gefüllten Blüten eigentlich nichts anderes sind, als Blüten, in welchen sich Pollenblätter in Blumenblätter umwandeln, oder mit anderen Worten, dass zur Verwandlung der einfachen in gefüllte Blüten die Pollenblätter Anstosz geben, so habe ich die gefüllten Blüten des Goldlacks untersucht, bei welchen die erwähnte Verwandlung nicht immer nach der allgemeinen Regel vor sich geht. Ich fand nämlich, dass die gefüllten Blüten des Goldlacks auf zweierlei Weise entstehen: einmal ist Füllung der Blüte von der Umwandlung der Pollenblätter gänzlich *unabhängig*, das andere Mal hängt die Füllung von derselben in vollster Bedeutung dieses Wortes ab.

Im ersteren Falle bleiben die Pollenblätter unverändert, sie behalten ihre Grösze, entwickeln auch befruchtungsfähigen Blumenstaub und die Füllung der Blüte kommt zu Stande, indem der Blütenboden in die Breite auswächst und sich zu einem vierstrahligen Stern formt (fig. 9.), oder sich in zwei gegenüberstehende ziemlich breite Lappen umwandelt. Auf einem solchen Blütenboden entstehen dann durch Spaltung (Dédoublement) der ersten Primordien (fig. 4. und fig. 5), wie auch unabhängig (fig. 9. bei x.) mehrere Blumenblätter, welche sich auch später noch aber nur theilweise spalten können (fig. 8). So entstehen gefüllte Blüten, die 2 bis $7\frac{1}{2}$ mal so viel Petala enthalten als die einfachen. Dabei entwickeln sich die Staubblätter und der Fruchtknoten vollkommen, die Früchte reifen und geben keimfähigen Samen, wenn aber die Blumen-

blätter die Zahl 25 mehr weniger übersteigen, so welken die Pollenblätter ab, die gefüllte Blüte besitzt nur den Fruchtknoten, entwickelt aber keine Früchte mehr.

Im zweiten Falle wächst der Blütenboden kegelförmig in die Länge (fig. 17.), alle Blätterquirle werden in Petala umgewandelt und durch Dédoublement vermehrt. Dieses Auswachsen des Blütenbodens, wobei sich unter dem Scheitel desselben immer neue Blumenblätter bilden, währt oft recht lange. Ich habe auf einer dreijährigen Pflanze des Goldlacks Blüten observiert, die 7 Monate hindurch blühten und deren Boden eine Länge von 36 mm erreichte (fig. 18).

Ausserdem war ich bestrebt die Entwicklung der gefüllten Blüten des Goldlacks zu erforschen, worüber — so viel ich weisz — bisher noch niemand gehandelt hat. Zu diesem Zwecke untersuchte ich zahlreiche Quer- und Längsschnitte der Spitze vieler Blütenstände. Dabei beobachtete ich manche Details, die ich der Veröffentlichung würdig erachte, da die Herren Dr. A. W. Eichler und Dr. Wretschko in den Resultaten ihrer Beobachtungen über einfache Blüten auseinandergehen.

Was die Entwicklungsgeschichte der gefüllten Blüten des Goldlacks anbelangt, so gestalten sich dieselben ursprünglich gleich den einfachen in der Form eines am Scheitel abgeflachten Höckers, der seitlich an der Axe des Blütenstandes entsteht. Auf dem Höcker wird zuerst ein rudimentäres Deckblatt (bractea) — (auf den Längsschnitten) — sichtbar, später das *vordere* (fig. 1. A, B.) nicht aber hintere Kelchblatt, was aber Dr. Wretschko auch beim Goldlack, von welchem er übrigens keine Abbildung gibt, gesehen zu haben behauptet. Gleich darauf gelangt das hintere Kelchblatt zur Entwicklung, später entstehen gleichzeitig die beiden seitlichen. Den vier Petala folgen die kürzeren Pollenblätter auf dieselbe Weise, wie es die oben citierten Autoren übereinstimmend angeben (fig. 3. A, B und fig. 14). Was aber die vier längeren Staubblätter anbelangt, führen mich meine Beobachtungen zur Ansicht Eichlers. Die Anlage für den zweiten Kreis der Staubblätter schlieszt sich nämlich in Form *zweier einfacher Höcker* an die, den inneren Sepala gegenüberliegenden Seiten des Blütenbodens an (fig. 13. und fig. 15.), was dem Boden ein *mehr elliptisches* Aussehen verleiht und nicht — (wenigstens bei meinen Pflanzen) — das Aussehen eines Viereckes mit zugerundeten

Ecken, wie es Dr. Wretschko bei anderen Gattungen beobachtet und darnach abgebildet hat. Ich halte es daher für unnöthig, Herrn Dr. Wretschko erst auf die Analogie gewisser Capparideen, bei welchen sich die von Dr. Eichler verfochtene Entstehungsweise der langen Pollenblätter an den Höckern auf das augenfälligste verificieren lässt, aufmerksam zu machen, wie das Dr. Eichler (Flora 1869. pag. 104.) thut, denn unsere Figuren: 3. B, 13., 14. und 15. sprechen ohne Zweifel für die Auseinandersetzungen Eichlers. Nach den vier getrennten Vegetationspunkten des Herrn Dr. Wretschko wird man in dem angegebenen Entwicklungsstadium Goldlackblüte vergebens suchen: — dieselben kommen erst später zum Vorschein und zwar entstehen sie, wie dies Herr Dr. Eichler richtig angibt, durch Spaltung (Dédoublement) der Primordien.

Bis zu diesem Stadium verhalten sich die gefüllten Blüten des Goldlacks völlig so wie die einfachen. Von diesem Zeitpunkte an aber kann man zweierlei Spaltungen (Dédoublement) beobachten: und zwar spalten sich entweder nur die Primordien der Blumenblätter (Petalä) der gefüllten Blüten erster Kategorie, oder die Primordien aller die Blüte zusammensetzenden Blätter, was bei den Blüten zweiter Kategorie statt findet, wie es unsere Abbildungen (fig. 4., 5., 6., 13., 15. und 16.) auf das genaueste veranschaulichen.

Auf Grund der obigen Beobachtungen aller dieser Entwicklungsstadien glaube ich ganz zuversichtlich behaupten zu können, dass Dr. Wretschko nicht im Rechte stand, das Dédoublement als einen entwicklungsgeschichtlich nachweisbaren Process in Abrede zu stellen.

Das Dédoublement kommt bei der Entstehung der *Staubblätter* des zweiten Kreises nach meinen Beobachtungen bei Goldlack vor, und auch bei anderen Cruciferen was man aus den Auseinandersetzungen und Abbildungen des Herrn Dr. Eichler auf das genaueste ersehen kann; überdies findet sich dieselbe Erscheinung bei der Vermehrung *der Petalä in den gefüllten Blüten* des Goldlacks, obwohl sich im letzteren Falle die Vervielfältigung der Blumenblätter nicht allein durch Dédoublement vollzieht, sondern auch durch getrennt auftretende Primordien, welche nach auszen hin an jedem Radius des Blütenbodens entstehen können.

I.

Skład grona nauczycielskiego

w końcu roku szkolnego 1892.

A) Nauczyciele przedmiotów obowiązkowych:

1. Maurycy **Maciszewski**, Dr. fil., dyrektor, człon. kom. hist. Akad. um. w Krakowie, uczył prop. fil. w kl. VII i VIII, tygod. godz. 4
2. Michał **Dura**, profesor VIII kl. dyet, zawiadowca gabinetu fizykalnego, uczył matematyki w kl. IV *a*, VI *a*, VI *b*, VII i VIII, fizyki w kl. IV *a* i VIII, tyg. godz. 20.
3. Apolinary **Ellinger**, profesor, gospodarz kl. I *a*, uczył języka niemieck. w kl. I *a*, matem. w kl. I *a*, II *a*, II *b* i III *b*, tyg. godz. . . . . . 18.
4. Ks. Franciszek **Nieświatowski**, profesor, uczył religii ob. rzym. kat. w kl. I—VIII, tygod. godz. . . . . 16.
5. Ks. Bazyle **Kopytczak**, profesor, uczył religii ob. gr. kat. w kl. I—VIII, tyg. godz. . . . . . 16.
6. Jan **Hoszowski**, profesor, zawiadowca biblioteki ruskiej dla młodzieży, uczył języka ruskiego w kl. I—VIII, tyg. godz. . . . . . 17.
7. Andrzej **Jeziernski**, profesor, gospodarz kl. VII, uczył języka łacińskiego w kl. VII, greckiego w kl. VI *b* i VII, polsk. w kl. I *a*, tyg. godz. . . . . . 17.
8. Józef **Chlebek**, profesor, uczył jęz. łacińsk. w kl. II *a* i IV *a*, polsk. w II *a*, tyg. godz. . . . . . 17.
9. Michał **Jezienicki**, Dr. fil., profesor, człon. kom. filol. Akad. um. w Krakowie, gospodarz kl. VIII, uczył języka łacińsk. w kl. IV *b*, języka łac. w VIII i greck. w kl. VIII, tyg. godz. . . . . . 16.
10. Feliks **Głowacki**, nauczyciel, zawiadowca biblioteki nauczycielskiej i niem. dla młodzieży, uczył języka niemieckiego w kl. V, VI *a*, VII i VIII, tyg. godz. . 16.
11. Józef **Nogaj**, nauczyciel, zawiadowca biblioteki polskiej dla młodzieży, gospodarz klasy V, uczył języka greckiego w kl. V, polskiego w V, VI *a*, VII i VIII, tyg. godz. . . . . . 17.

12. Jan **Leniek**, Dr. fil., nauczyciel, człon. kom. hist. Akad. um. w Krakowie, zawiadowca zbioru map geogr., gosp. kl. I *b*, uczył geogr. i hist. pow. w kl. I *b*, III *b*. V, VI *b*, i VII, języka polskiego w kl. I *b*, tyg. godz. . . . . . 19.
13. Roman **Gutwiński**, nauczyciel, człon. kom. fizyogr. Akad. um. w Krakowie, zawiadowca gabinetu przyrodniczego, uczył hist. natur. w kl. I *a* i *b*, II *a* i *b*, V i VI *a* i *b*, fizyki w kl. III *a* i *b*, tyg. godz. . . . . 18.
14. Edward **Strutyński**, nauczyciel, gosp. kl. VI *a*, uczył języka łacińsk. w kl. I *a* i VI *a*, greckiego w kl. VI *a*, tyg. godz. . . . . . 19.
15. Jan **Ralski**, Dr. fil., nauczyciel, gosp. kl. IV *b*, uczył matem. w kl. I *b*, III *a*, IV *b* i V, fizyki w kl. IV *b* i VII, tyg. godz. . . . . . 19.
16. Bazyli **Bilecki**, egz. zast. naucz., gosp. kl. IV *a*, uczył hist. i geogr. w kl. II *b*, IV *a*, VI *a* i VIII, jęz. niem. w kl. IV *a*, tyg. godz. . . . . . 19.
17. Bolesław **Stojanowski**, egz. zast. naucz., gospodarz kl. VI *b*, uczył jęz. łacińsk. w kl. VI *b*, greck. w kl. IV *a*, polsk. w kl. IV *a* i VI *b*, tyg. godz. . . . . . 16.
18. Antoni **Libera**, zast. naucz., gosp. kl. III *a*, uczył jęz. łacińskiego w kl. I *b* i III *a*, greckiego w kl. III *a*, tyg. godz. . . . . . 19.
19. Michał **Matusiak**, zast. naucz., gosp. klasy III *b*, uczył jęz. łacińskiego w kl. III *b* i V, greckiego w kl. III *b*, tyg. godz. . . . . . 17.
20. Szymon **Dorundiak**, zast. naucz., gosp. kl. II *b*, uczył języka łacińskiego w kl. II *b*, niemieckiego w kl. II *b* i IV *b*, tyg. godz. . . . . . 17.
21. Eugeniusz **Pasiecznicki**, zast. naucz., gosp. kl. II *a*, uczył hist. i geogr. w kl. I *a*, II *a*, III *b* i IV *b*, języka niem. w kl. II *a*, tyg. godz. . . . . . 19.
22. Ignacy **Suski**, zast. naucz., uczył jęz. greck. w kl. IV *b*, polsk. w kl. II *b*, III *a*, III *b* i IV *b*, tyg. godz. . . . . 16.
23. Edmund **Mitkiewicz**, zast. naucz., uczył języka niemieckiego w kl. I *b*, III *a*, III *b* i VI *b*. tyg. godz. . . . . 18.

Samuel Aron Taubeles, Dr. fil., Rabin, kierownik szkoły izraelskiej im. Perla, uczył religii mojż. w kl. I—VIII, tyg. godz. . . . . . 8.

B) Nauczyciele przedmiotów nadobowiązkowych :

1. Jan Leniek, j. w. uczył historii kraju rodz. w kl. III *b*, i VII; Bazyl Bilecki, j. w. uczył historii kraju rodz. w kl. IV *a* i IV *b*; Eugeniusz Pasiecznicki, j. w. uczył hist. kraju rodz. w kl. III *a*, w każdej klasie po godzinie tygodniowo . . . . . 5.
  2. Antoni Gedroyć, naucz. szkoły realnej, uczył języka francuskiego w trzech oddziałach, tyg. godz. . . . . 6.
  3. Bolesław Stojanowski, j. w. uczył kaligrafii w dwóch oddziałach, tyg. godz. . . . . . 2.
  4. Sylwester Ochnicz, naucz. c. k. semin. nauczycielskiego, udzielał nauki rysunków wolnорęcznych, tyg. godz. . . 4.
  5. Jan Ralski, j. w. uczył gimnastyki w trzech oddziałach, tyg. godz. . . . . . 6.
  6. Karol Staniewicz, naucz. szkoły realnej, udzielał nauki śpiewu w dwóch oddz., tyg. godz. . . . . . 4.
-

Zmiany w gronie nauczycielskiem w ciągu roku szkolnego 1892.

Dekretem Wysokiego c. k. Ministerstwa w. i o. z dn. 24. czerwca 1891 l. 11499 został zamianowany p. Władysław Bojarski, zast. naucz., nauczycielem rzeczywistym przy c. k. gimnazjum w Przemyślu; p. Jacek Zieliński, nauczyciel przy tutejszym zakładzie, przydzielony w roku szkolnym 1891 do c. k. gimnazjum w Rzeszowie, został przeniesiony w tym samym charakterze służbowym do c. k. gimnazjum w Jarosławiu; dla tutejszego zaś gimnazjum zostali zamianowani rzeczywistymi nauczycielami pp.: Jan Ralski, Dr. fil. pryw. nauczyciel gimnazjum w Chyrowie i Józef Zagrodzki zast. naucz. c. k. gimnazjum w Przemyślu.

Rozp. Wysokiego c. k. Ministerstwa w. i o. z dn. 3. września 1891 l. 18763 został prof. szkoły realnej w Tarnopolu

p. Apolinary Ellinger przydzielony także na r. 1892 do tutejszego zakładu, a prow. nauczyciel p. Antoni Gedroyć przeniesiony do szkoły realnej tarnopolskiej.

P. Józef Zagrodzki otrzymał rozp. min. z dn. 23. września 1891 l. 768 urlop i został zamianowany c. k. inspektorem okręgowym w Nowym Sączu.

Wysoka c. k. Rada szk. kr. przyznała tytuł c. k. profesora Dr. Michałowi Jezienickiemu rozp. z dn. 7. sierpnia 1891 l. 13923 i p. Józefowi Chlebkowi rozp. z dnia 28. września 1891 l. 753.

Rozp. z dnia 7. września 1891 l. 17047 przeniosła Wysoka c. k. Rada szkolna do tutejszego zakładu p. Ignacego Suskiego, zast. naucz. przy gimn. w Nowym Sączu i p. Edmunda Mitkiewicza z c. k. gimnazyum realn. w Brodach.

Rozp. z dn. 8. października 1891 l. 19350 zamianowała Wysoka Rada szk. kr. p. Dr. Samuela Taubelesa nauczycielem religii dla uczniów wyznania mojżeszowego w tutejszem c. k. gimnazyum, rozp. z dn. 26. paźdz. 1891 l. 20646 powierzyła naukę śpiewu w tymże zakładzie p. Karolowi Staniewiczowi, nauczycielowi szkoły realnej, a rozp. z 3. grudnia 1891 l. 21945 naukę gimnastyki naucz. Dr. Janowi Ralskiemu, jako nauczycielowi przedstawionemu przez Tow. gim. „Sokół“.

Rozp. J. E. p. Ministra w. i o. z dn. 23 maja 1892 l. 86 został prof. M. Dura przeniesiony do ósmej rangi.

Przedmioty nadobowiązkowe.

1. *Historja kraju rodzinnego.* Naukę tę wykładano w 5 oddziałach uczniom kl. III, IV i VII, po jednej godzinie tyg. Mianowicie uczono w III. kl. sposobem biograficznym aż do r. 1492, w klasie IV. tak samo do czasów najnowszych. W VII. kl. uczono systematycznego rozwoju dziejów krajowych według podręcznika A. Lewickiego od r. 1447 do 1815, z uwzględnieniem współczesnych stosunków państw sąsiednich.
2. *Język francuski.* W 3 oddziałach 6 godzin tygodniowo. W 1 oddz. wzięto podług gramatyki Studniarskiego porządkiem podręcznika do lekcyi 70 włącznie i 15 ustępów franc. do opowiadania. W 2 oddz, ukończono podług

tego samego podręcznika część I. t. j. naukę o formach do lekcji 104. Nadto przetłómaczono z Telemaka Fene-lona ks. I, II, III i IV. W 3. oddz. wzięto do lekcji 120 i przetłómaczono do XII. księgi z Telemaka.

3. *Kaligrafia*. Uczęszczali wyznaczeni uczniowie kl. I. i II. w 2 oddziałach po 1 godz. tyg. W klasie I. podano ogólne zasady kaligrafii; poczem przerabiano metodą genetyczną alfabet łaciński i niemiecki, szczegółowo wyjaśniając stosunek wzajemny, sposób pisania i łączenia z sobą zasadniczych kresek. Pisano tylko w 2 liniach podług wzorów nauczyciela z tablicy. W klasie II. powtórzono teorią pisma w krótkości. Przy stopniowym zmniejszaniu wielkości liter starano się o dokładność w wykończaniu poszczególnych części liter. Pisano początkowo w 2 liniach, potem na 1 linii. — Pisano według wzorów nauczyciela z tablicy, posługiwano się także wzorami Tarczyńskiego (pol.) i Nowickiego (niem.). Podano ogólne zasady pisma rondowego.
4. *Gimnastyka*. Uczniów pobierających tę naukę podzielono na dwa oddziały, a wszystkie oddziały na 10 zastępów po 10 do 12 uczniów. Każdy oddział pobierał naukę dwa razy tygodniowo. Na każdej lekcji zajmowano uczniów w pierwszej połowie godziny gimnastyką szwedzką z ciężarkami lub laskami i pochodową; w drugiej zaś połowie odbywano z nimi ćwiczenia na przyrządach, zachowując systematyczne stopniowanie ćwiczeń I. i II. stopnia do rozwoju fizycznego uczniów i ich wieku. Osobno ćwiczyli się w 2 godz. tygodniowo przodownicy.
5. *Śpiew*. W 2 oddziałach 4 godz. tyg. 1) Zasady układu muz., interwały, znaczenie bemołu, krzyżyka i kasownika, takt i tempo muz., ćwiczenia w sekundach, tercjach i kwartach; przygotow. do chóru mieszan. 2) Śpiew choralny: ćwiczenia w śpiewaniu pieśni kościelnych, cerkiewnych i świeckich.
6. *Rysunki*. 4 godz. tyg. Rysowanie linii prost. na tablicy, kombinacje z linii prostych, ornamenta element. i cieniowane, kształty geometryczne i przedmioty inne podług zasad perspektywicznych; rysowanie głowy ludzi i zwierząt, kwiatów i liści.

III.

Temata do wypracowań piśmiennych

a) w języku polskim.

Klasa V.

1. Opis Tarnopola (dom.). 2. Z jakich pobudek postanowił Litawor chwycić za broń przeciw Witoldowi? Na podst. Grażyny (szkol.). 3. Bitwa Litwinów z Krzyżakami. Opowiad. na podstawie Grażyny (dom.). 4. Wyprawa Cyrusa Młodszeo przeciw Artaxerxesowi. Na podst. I. ks. Anabasis Xenofonta. 5. Zdać sprawę z poematu Kor. Ujejskiego p. t. Maraton (szk.). 6. Przyczyny wojen perskich (szk.). 7. Przyjemności zimy (dom.). 8. Spór myśliwski przy wieczerzy. Opow. podług I. ks. Pana Tadeusza (szk.). 9. Opisać zamek Horeszków i skreślić jego dzieje. Na podstawie I. i II. ks. Pana Tadeusza (dom.). 10. Zwyczaje ludowe w sielance Kazim. Brodzińskiego p. n. Wiesław. Opis, (dom.). 11. W jaki sposób stara się Nestor uśmierzyć kłótnię Achillesa i Agamemnona? Na podstawie I. ks. Iliady (dom.). 12. Zdać sprawę z elegii K. Ujejskiego p. n. Pogrzeb Kościuszki (szk.). 13. Dyspozycja I. ks. Iliady (dom.).

Klasa VI a.

1. Dlaczego Owidyusz nazywa złoto szkodliwszem od żelaza? (dom.). 2. Jakie zapatrywania wypowiada Mikołaj Rej w ustępie „Żywota człowieka poczciwego“ p. n. „O wychowaniu, ćwiczeniu i sprawach młodego człowieka“? (szk.). 3. Na podstawie ustępów podanych w „Wypisach“ przedstawić zapatrywania Orzechowskiego na stosunki społeczne w Polsce. (dom.). 4. Streścić mowę Stanisława Czarnkowskiego w sprawie księżnej Ostrogskiej. Górnicki: Dzieje w Koronie (dom.). 5. Tok myśli w XIX. trenie Jana Kochanowskiego (szk.). 6. Jakie myśli i w jakim związku z akcją dramatu wypowiada chór w „Odprawie posłów greckich“ J. Kochanowskiego? (dom.). 7. Jaki wpływ na rozwój oświaty i literatury wywiera sztuka drukarska? (szk.). 8. Jaki sąd wydaje Skarga o formie rządu w Polsce w kazaniu sejmowym „O Monarchiej i Królestwie“? (szk.). 9. Życie a podróż. Porównanie (dom.). 10. Podać treść pisma Szymona Starowolskiego p. t. Lament utrapionej matki Polski konającej (szk.). 11. Zdać sprawę z satyry Opalińskiego: „Na tych, co się sobie mądrymi i uczonymi zdadzą“ (dom.). 12. Przyjaciel a pochlebca. Porównanie, (dom.). 13. Jakie cechy charakteru Paska poznajemy w ustępach z jego Pamiętników, podanych w „Wypisach“? (szk.). 14. Wykazać przyczyny zastoju w literaturze polskiej I. połowy XVIII. wieku, (szk.).

Klasa VI b.

1. Upadek władzy królewskiej i zaprowadzenie rzeczypospolitej w Rzymie. (dom.). 2. Podać główne znamiona piśmiennictwa polskiego przed epoką odrodzenia. (szk.). 3. Wyjaśnić i uzasadnić zdanie St. Orzechowskiego: „Do dzielności wielkiej droga — język mądry a serce waleczne. Dyal. ok. egzek. (dom.). 4. Jak pojmuje Modrzewski prawdziwą wolność i jakie z tego względu zarzuty czyni Polakom? (szk.). 5. Jakie wady wytyka Kochanowski Polakom w „Satyrze”? (szk.). 6. Znaczenie wędrówek narodów. (dom.). 7. Walka stronnictwa ludowego z „nobilitas“ rzymską. Na podst. Sallustyusza. (szk.). 8. Objąć przysłowie A. M. Fredry: „Bądź prostym, nie bądź prostakiem“ — posługując się odpowiednimi przykładami. (dom.). 9. Hektor a Achilles. Porównanie. (szk.). 10. Tok myśli w kazaniu Skargi: „O zgodzie domowej“. (dom.). 11. Tok myśli w 1 mowie Cycerona przeciw Katylinie. (szk.). 12. Turnieje średniowieczne a igrzyska starożytne. Porównanie. (szk.). 13. Zburzenie Troi. Według II. ks. Eneidy. (dom.). 14. Jakie powody skłaniają nas do miłości ojczyzny. Na podst. danej dyspozycji, (dom.).

Klasa VII.

1. Jakie myśli i uczucia budzi w nas pora jesienna? (dom.). 2. Co zarzuca Naruszewicz społeczeństwu polskiemu w satyrze p. n. „Chudy literat”? (szk.). 3. Treść i dążność I. mowy Demostenesa przeciw Filipowi, (dom.). 4. Jakich reform politycznych domagał się St. Staszic? Na podst. ustępów podanych w „Wypisach“ (szk.). 5. Znaczenie pokoju westfalskiego. (dom.). 6. Rozwinąć i uzasadnić myśl zawartą w zdaniu: Paulatim summa petuntur. (dom.). 7. Znaczenie Brodzińskiego w literaturze polskiej. (szk.). 8. Porównać balladę Mickiewicza „Świtezianka“ z balladą Goethego „Der Fischer“ (dom.). 9. Jakie znaczenie przypisuje Mickiewicz poezji narodowej? Na podstawie pieśni Wajdeloty. (szk.). 10. Wykazać związek ballady Alpuhara z osnową Konrada Wallenroda. (dom.).

Klasa VIII.

1. Wyjaśnić i uzasadnić zdanie: Una salus victis nullam sperare salutem. Verg. Aen I, 354. 2. Tadeusz a Hrabia. Charakterystyka porównawcza. 3. Wykazać, czy I. ks. Pana Tadeusza jest ekspozycją poematu. (szk.). 4. Rozebrać wiersz

Bohdana Zaleskiego p. t. „Śpiew poety“. (szk.). 5. Rozebrać czterowiersz Trembeckiego :

Choć się natura troistym grodzi
Ze stali murów opasem,
Rozum człowieczy wszędzie przechodzi
Niezlomny pracę i czasem. (dom.).

6. Znaczenie morza Śródziemnego w starożytności i wiekach średnich. (dom.). 7. Rozwinąć i uzasadnić zdanie J. Kochanowskiego :

Sława z dowcipu sama wiecznie stoi,
Ta gwałtów nie zna, ta się lat nie boi. (szk.).

8. Jakim przymiotom swego charakteru zawdzięczali Rzymianie panowanie nad światem? (szk.).

b) w języku ruskim.

Klasa V.

1. Обжинки въ рѣднѣмъ мѣсци. Описъ, (dom.).
2. Важнѣсть соли, (szk.). 3. Цвѣтъ и надѣя, (dom.).
4. Жите и подорожь. Порѣвнане. (dom.). 5. Пожитокъ и шкода, якѣ приносятъ огонь, (szk.). 6. Поводы вѣины мѣжь Киромъ молодшимъ и Артаксерксомъ. По Кеенофонту, (dom.). 7. Значѣне и важнѣсть Правды Рускои, (szk.). 8. Перемѣна въ природѣ зъ надходячою весною, (dom.). 9. Володимиръ Великій и его заслуги. На пѣдставѣ лектуры, (szk.). 10. Марцій Коріолянъ. На пѣдставѣ лектуры зъ Лівія, (dom.). 11. Користи и шкоды великихъ рѣкъ. Пѣсля даныхъ точекъ, (dom.). 12. Основане Кієво-печерского монастыря. На пѣдставѣ читанки, (szk.). 13. Заслуги Перикля для Атенъ, (dom.). 14. Исторія и значѣне Слова о полку Игоря, (szk.).

Klasa VI.

1. Лѣсы и ихъ значѣне, (dom.). 2. Причины войнъ Перскихъ, (szk.). 3. Gutta cavat lapidem. Розправа, (dom.). 4. Буря осѣнна. Описъ, (szk.). 5. Вѣдки пѣшла політична руина Риму? (dom.). 6. Плачь Ярославны. Пѣсля Слова о полку Игоря, (szk.). 7. Святый вечеръ. Образокъ зъ жита народниого, (dom.). 8. Заслуги Петра Могилы, (szk.). 9. Поглядъ на станъ моральный державы римскои. На пѣдставѣ лектуры Югурты Салюстія, (dom.). 10. Значѣне войнъ крестоносныхъ, (dom.). 11. Атаманъ кошовый Иванъ

Сърко и его значѣне въ войнѣ кримскѣй р. 1675. Пбеля читанки, (szk.). 12. Буря и война. Порбванне, (dom.). 13. Значѣне чинѣвъ монашихъ въ середныхъ вѣкахъ. На подставѣ науки исторіѣ, (dom.). 14. Початки и характеръ думъ народныхъ, (szk.).

Klasa VII.

1. Характеристика лицъ изъ Наталки Полтавки, (dom.). 2. Потреба будить промыслъ, (szk.). 3. Середземне море и его значѣне въ исторіѣ, (dom.). 4. Тиха вода береги рве. Розирава, (dom.). 5. Кто розказовати хоче, най учить ся повиновати ся, (szk.). 6. Скромнѣсть есть найкрасшою оздобою учачого ся молодця, (dom.). 7. Науки наилучше богатство, (szk.). 8. Заслуги літературной дѣяльности Маркіяна Шашкевича, (dom.). 9. Праця есть жереломъ славы. Розирава, (dom.). 10. Стѣйнѣсть літературна думъ Тараса Шевченка, (szk.).

Klasa VIII.

1. Хосенъ вѣтрѣвъ, (dom.). 2. И чужому обучайтесь и своего не цурайтесь, (szk.). 3. Характеристика „Сестры“ въ повѣсти Марка Вовчка, (dom.). 4. Якъ представляли собѣ Греки свѣтъ загробовый? (szk.).

5. Есть люде на свѣтѣ,
Срѣбломъ, золотомъ сяють,
Здав ся панують
А долѣ не мають. Шевченко. (dom).

6. Якѣ хибы суспѣльности римской ганитъ Горацій въ I. и IX. сатирѣ I. книги? (szk.). 7. Labor voluptasque, dissimillima natura, naturali quadam inter se societate iuncta sunt Liv. V. 4. (szk.). 8. Марія Тереса и еи заслуги около внутренной реорганізаціѣ Австріѣ. (szk.).

c) w języku niemieckim.

Klasa V.

1. Die Kreuzschau (zu erzählen nach Chamisso). 2. Übersetzung aus dem Polnischen. 3. Der Herbst (zu schildern mit Berücksichtigung der im Lesebuche aufgenommenen Herbstlieder). 4. Übersetzung aus dem Polnischen. 5. Erbkönigs Tochter (Inhaltsangabe). 6. Übersetzung aus dem Polnischen.

7. Welche Bedeutung hatten die olympischen Festspiele für Griechenland? (Nach der Lectüre). 8. Der Königssohn (zu erzählen nach Uhlands Balladencyklus). 9. Übersetzung aus dem Polnischen. 10. Welche Umstände führen die Entdeckung der Mörder des Ibykus herbei? 11. Gudrun am Meeresstrande. (Situationsbild nach Geibel). 12. Übersetzung aus dem Polnischen. 13. Belsazer (zu erzählen nach Heine). 14. Don Rodrigos Tod (zu erzählen nach Herders Cidromanzen).

Klasa VI. a.

1. Siegfrieds Tod. (Situationsbild nach dem Nibelungenliede). 2. Übersetzung aus dem Polnischen. 3. Rüdigers Aristeia (darzustellen nach dem Nibelungenliede). 4. Welche Gedanken entwickelt Klopstock im Proömium zu seinem Messias? 5. Gedankengang der Elegie Walthers von der Vogelweide. 6. Hektors Abschied (Situationsbild nach der Ilias). 7. Eine Fahrt auf dem Zürichersee (Schilderung nach Klopstocks Ode). 8. Der Eislauf. (Disposition und Gedankengang der Ode). 9. Übersetzung aus dem Polnischen. 10. Die Exposition in Lessings Minna von Barnhelm. 11. Welche Bedeutung hat der Verlobungsring Telheims für die Entwicklung der Handlung in Lessings Minna von Barnhelm? 12. Übersetzung aus dem Polnischen. 13. Das Synedrium bei Kaiphas. 14. Übersetzung aus dem Polnischen.

Klasa VI. b.

1. Die Veranlassung zum jugurthinischen Kriege (zu erzählen nach Sallust). 2. Übersetzung aus dem Polnischen. 3. Gunthers Brautfahrt (zu erzählen nach dem Nibelungenliede). 4. Warum sind wir dem Landmanne Achtung schuldig? 5. Welche Charaktereigenthümlichkeiten rühmt Klopstock in der Ode „Friedrich der Fünfte“ an diesem Fürsten? 6. Übersetzung aus dem Polnischen. 7. Verhältnis Walthers von der Vogelweide zu Philipp von Schwaben (nach den Sprüchen). 8. Die Rede ein Schwert, nach vorausgeschickter Disposition. 9. Übersetzung aus dem Polnischen. 10. Charakteristik des Wirtes in Lessings Minna von Barnhelm. 11. Charakteristik des Prinzen in Lessings Emilia Gallotti. 12. Die Baumschule, ein Bild des Jugendlebens des Menschen. 13. Übersetzung aus dem Polnischen. 14. Disposition und Inhalt der ersten Rede Philos (Messiade).

Klasa VII.

1. Charakteristik der drei Hauptpersonen der Rhapsodie „Klagegesang von den edlen Frauen des Asan Aga“.

2. Unglück selber taugt nicht viel,
Doch hat es drei gute Kinder:
Kraft, Erfahrung, Mitgefühl. (Erörterung des Spruches).

3. Mignon. Ein Situationsbild nach Goethe. 4. Welches Bild von den Zuständen Deutschlands erhalten wir aus dem 1 Acte des Götz von Berlichingen? 5. Wie urtheilt die spanische Partei in Egmont I, 2. über die politischen Verhältnisse der Niederlande? 6. Durch welche Gründe sucht Oranien Egmont zum Verlassen der Hauptstadt zu bewegen und aus welchen Gründen zieht Egmont es vor zurückzubleiben? 7. Wodurch wird die trübe Stimmung Götzens im vierten Acte hervorgerufen und wie äusert sich dieselbe? 8. Götz und Weiszlingen (Vergleichende Charakteristik). 9. Inwiefern bildet der Bildersturm die Ursache aller folgenden Ereignisse in Goethes Egmont? 10. Gedankengang und Bedeutung der Allegorie „Gesang der Geister über den Wassern“.

Klasa VIII.

1. Wodurch wird in Schillers Maria Stuart die dramatische Peripetie herbeigeführt? 2. Wie verbinden sich in Schillers Lied von der Glocke die dichterischen Motive zu einem Ganzen? 3. Die Lebensanschauungen des Orestes und Pylades sind nach Goethes Iphigenie auf Tauris II, 1. zu charakterisieren. 4. In welcher Lage und Stimmung finden wir die Heldin im Eingangsmonolog des Dramas Iphigenie auf Tauris? 5. Die Ursachen der französischen Revolution verglichen mit denen der römischen Staatsbewegungen. 6. Der Ort der Handlung in Hermann und Dorothea. 7. In welcher Weise steigert sich der Seelenkampf Iphigeniens im 4. Acte? 8. Wie ist aus dem Wesen der Krankheit Orests, aus den empfangenen Eindrücken und den auf ihn wirkenden Einflüssen die Heilung desselben zu erklären? 9. Die dramatische Gliederung in Goethes Iphigenie auf Tauris.

Egzamin dojrzałości.

Z języka polskiego na łaciński. Oddz. I: Ustęp z hist. pow. Weltera Sawczyńskiego t. I, str. 224 (wyd. 1863) od słów: Cycero... do „i przydomek zaszczytny ojca ojczyzny“.

Oddz. II. Ustęp z Wypisów polskich dla klas niższych t. III, str. 103: Z życia Karola W. (Ign. Krasickiego) od początku do słów „na wygnanie ich posłano“.

Z języka łacińskiego na polski. Oddz. I. Cic. de Rep. I. II. 3—9 do słów institutis moribus.

Oddz. II. Taciti Hist. I. V. c. 11—12 włącz., od słów: Igitur... do concordiam pareret.

Z języka greckiego. Oddz. I: Xenoph. Hellen. I. IV rozdz. 8 § 12—15 (włącznie).

Oddz. II. Hom. Odys. XXIV w. 15 do 56.

Z języka polskiego. Oddz. I: Wykazać, o ile stosunki polityczne w Polsce oddziaływały na stan literatury narodowej.

Oddz. II: Wyjaśnić i uzasadnić zdanie Horacego: Vis consilii experts mole ruit sua.

Z języka ruskiego: Порівняне літературної діяльності Котляревського на Україні з такоюжъ діяльністю М. Шашкевича в Галичині.

Z języka niemieckiego. Oddz. I: Kleines ist die Wiege des Groszen. (Nachzuweisen aus Erscheinungen in der Natur, aus dem Leben der Menschen und aus der Geschichte).

Oddz. II. Vorboten der Neuzeit, mit besonderer Berücksichtigung der Entdeckungen und Erfindungen im XV. Jahrhunderte.

Z matematyki. Oddz. I: 1) Rozwiązać zrównanie:

$$\frac{17}{\sqrt{x+y}} - \frac{7\sqrt{x+y}}{x} = \frac{10x}{\sqrt{(x+y)^3}}$$

$$\sqrt{x-y} = y - 1$$

2) Pewna suma ma być rozdzielona między 5 osób w ten sposób, ażeby udziały tworzyły postęp geometryczny, w którym suma drugiego i trzeciego wyrazu równa się 8400 złr., suma zaś pierwszego i trzeciego wyrazu równa się 10000 złr. Ileż otrzyma każda z tych 5 osób i ile wszystkie razem?

3) Sztaba żelazna 1.25 m. długa i 30 klg. wająca tworzy dźwignię o nierównych ramionach, której punkt obrotu jest o 0.5 m. oddalony od jednego jej końca. Na końcu dłuższego ramienia działa siła $P = 8$ klg. w kierunku pod kątem $\alpha = 84^\circ 58'$ do niego pochyłonym. Jak wielka jest siła Q , która działając na końcu drugiego ramienia w kierunku pod kątem $\beta = 79^\circ 57'$ do niego pochyłonym zrównoważy siłę P i ciężar dźwigni?

Oddz. II: 1) Rozwiązać zrównanie :

$$\sqrt[4]{6+x} + \sqrt[4]{10-y} = 3$$

$$x - y = 1.$$

2) Osoba A chce po ukończeniu 20 roku pobierać z banku ubezpieczeń przez 8 po sobie następujących lat z góry roczną rentę 600 złr. Jakąż premię potrzebaby uiszczać na ten cel 20 razy do banku ubezpieczeń od narodzenia osoby A aż do początku jej 20 roku, jeżeli bank ubezpieczeń oblicza procent składany po $\frac{4}{100}$ od pieniędzy wkładanych a po $\frac{6}{100}$ od kwot wydanych?

3) Walec z podstawą o promieniu r jest opisany na trójbocznym graniastostupie, którego podstawa zawiera kąty α , β , γ . Wspólna wysokość obydwóch brył jest czwartą geometrycznie proporcjonalną do boków podstawy. Obliczyć objętość walca i graniastostupa.

$$r = 24.35 \quad \alpha = 55^{\circ} 56' \quad \beta = 44^{\circ} 45'.$$

IV.

Wzrost zbiorów naukowych

w roku szkolnym 1891/92.

1. Biblioteka.

a) Biblioteka nauczycieli

zawiera obecnie 3435 dzieł w 6209 woluminach i 3181 programów, więc o 94 dzieł (237 wol.) więcej, niż zeszłego roku o tym samym czasie.

Wzrost zawdzięczamy po części darom Św. Akademii umiejętności we Wiedniu i w Krakowie, Wys. Wydziału krajowego, Wys. c. k. Rady szkolnej, Św. Towarzystwa pedagogicznego, Św. Komitetu urządzającego uroczysty obchód setnej rocznicy Konst. 3-go maja, PP. dyr.: dra Maciszewskiego i Rottera, PP. prof.: Bojarskiego, Nogaja, Gutwińskiego, ks. dra Pechnika, dra Molina, dra Leńka, ks. Kopytczaka, PP. nakładców Höldera i Höllzla we Wiedniu.

Zakupiono prócz potrzebnych podręczników szkolnych następujące dzieła: 1. Bittner J. Systematisch geordnetes Verzeichnis der Programmarbeiten der österr. Mittelschulen aus d. J. 1874—1889; 2. Hübl Fr. System. geordnetes Verzeichnis der

österr. ungar. Programme seit 1860 bis 1869; 3. Kneisel B. Leitfaden der historischen Geographie I—III; 4. Grimm H. Goethe; 5. Heis E. Sammlungen von Beispielen aus der Arithmetik und Algebra; 6. Schlömilch O. Theorie der Differenzen und Summen; 7. Budde W. Physikalische Aufgaben für die oberen Classen; 8. Aristotelis Metaphysica ed. W. Christ; 9. Bucolicorum graecorum reliquiae rec. H. L. Ahrens; 10. Hesiodi carmina rec. J. Flach; 11. Pindari carmina rec. W. Christ; 12. Rhetores graeci ex rec. L. Spengel I—III.

Prenumerowano: *α*) 1. Archiv f. slav. Philologie; 2. Biblioteka Warszawska; 3. Liter. Centralblatt; 4. Kwartalnik historyczny; 5. Lehrproben und Lehrgänge; 6. Muzeum; 7. Przegląd polski; 8. Przewodnik bibliograficzny; 9. Gazeta Lwowska z Przewodnikiem nauk. i lit.; 10. Zeitschrift f. d. österr. Gymnasien; 11. Zeitschrift f. d. deutschen Unterricht; 12. Botanisches Centralblatt; 13. Deutsche Rundschau f. Geographie u. Statistik; 14. Przegląd powszechny; 15. Przewodnik gimnastyczny; 16. Verordnungsblatt f. d. Dienstbereich des k. k. Min. f. C. u. U.

β) 1. Oncken: Allg. Geschichte in Einzeldarstellungen; 2. Die österr. ungar. Monarchie in Wort und Bild; 3. Lewickij, Halicko-ruskaja bibliografija XIX. stolitija; 4. Wielka encyklopedia powszechna; 5. Encyklopedia wychowawcza.

b) Biblioteka dla młodzieży.

α. Biblioteka polska liczy obecnie 519 dzieł w 779 tomach.

Dzieła kupione: Chociszewski, Malowniczy opis Polski. Poznań 1891. Szyndler Franciszek, Powiastki ojczyste t. I, II, III. Brody 1891. Zaleska M. J., Odgłosy gór i dolin. Warszawa 1890. Antoniewicz Jan Bołoz, Młodość Krasińskiego. Kraków 1891. Jenike Ludwik, Stefan Czarniecki. Warszawa 1891. Fredro Alexander hr., Komedye, t. I—V. Warszawa 1871. Małcki Antoni, Juliusz Słowacki, jego życie i dzieła, t. I—III. Wyd. 2. Lwów 1881. Mazanowski Mikołaj, Żywot i utwory Antoniego Malczewskiego. Lwów 1890. Szajnocha Karol, Dwie wojny. Lwów 1891. (5 egzempl.). Nehring Wł., Studya literackie. Poznań 1884.

Otrzymano w darze od ks. Kopytczaka 1) Jarnińskiego DIALOG o najważniejszych zagadnieniach człowieka. Warszawa 1890. 2) Ks. X. Dr. Antoniego Trznadla Stwórca i stworzenie w obec rozumu i wiary. Przemyśl 1892.

Ucz. kl. VIII. Ćwierzewicz darował Goszczyńskiego Odeę Lwów 1878. Ucz. kl. VI. Speiser Schmitta Dzieje Polski XVIII i XIX w. Tom I—III. Kraków 1866—67.

β. Biblioteka ruska liczy obecnie 160 dzieł w 172 tomach.

Dzieła kupione: Нечуя Пропашть, повѣсть. Казка про правду та кривду. Байда Петро, Гомерова Одиссея; Одиссеєві плавники. Шевченко, Книгиня, повѣсть. Зъ чужихъ зѣльнико́въ. Збѣрникъ повѣсто́къ. Кулѣша Пант. Чорна Рада. Короленка Вол. Сѣлѣный музика. Гребники Евгенія, Чайковскій. Тарас Szewczenko, jego życie i pisma. Глѣбова Леоньда Байки. Олеся, оповѣданя В. Чайченка; Оповѣданя; Байки. Федьковичъ, Повѣсти и оповѣд. Кулѣшь, Крашанка. Марта Борецка, опов. истор. Иванъ Котляревскій. Григоріевича Гр. Лихій день, комедія; Шляхта ходячкова. Устияновичъ Часть III. Ярополкъ I драма. Барвѣнокъ В. Скошений цвѣтъ.

γ. Bibl. niemiecka liczy obecnie 340 dzieł w 430 woluminach, więc o 17 dzieł (19 wol.) więcej niż zeszłego roku.

Otrzymano w darze: 1. Od W. c. k. Min. Oświaty: Duncker C. v. Das Buch vom Vater Radetzky; 2. Od nakładcy Graesera: Goethe, Clavigo i Kleist H., Käthchen von Heilbronn.

Zakupiono: 1. Maspero G. Aegypten und Assyrien; 2. Plutarch-Uhle: Lebensbeschreibungen grosser Helden; 3. Lamb Ch. Shakespeare-Erzählungen; 4. Andersen H. C. Ausgewählte Märchen; 5. Schwab G. Fünfzehn deutsche Volksbücher; 6. Hauff W. Märchen; 7. Graesers Jugendbibliothek 1—5; 8. Spyri J. Heidis Lehr- und Wanderjahre i Heidi kann brauchen, was er gelernt hat; 9. Scheffel V. Ekkehard; 10. Hauff W. Lichtenstein.

c) Zbiór map i przyrządów naukowych do historii powszechnej i geografii liczy z końcem roku szkolnego:

Map historycznych 54, geograficznych 56, relików 8, globusów 3, Langla obrazów do nauki historii 25, Lehmann ty-

pów ras ludzkich 12. — W bieżącym roku zakupiono Reinhardta Herm. Roma vetus; Kieperta R. mapy ścienne: Rosyi polit. i fizycz. i Półwyspu bałkańskiego polit. i fiz.

2. Gabinet fizyczny.

Zakupiono w r. 1892: krążek Schmida, przyrząd do okazania równowagi stałej, chwiejnej i obojętnej ciał stałych, przyrząd Paskala, przyrząd Despretza do okazania przewodnictwa ciepła w metalach, elektroskop Töplera, kondensator, baterię Wolty o ośmiu elementach, dwie cewki podług Weinholda, sztabę magnetyczną.

Stan gabinetu fizycznego jest następujący: Dział I. Przyrządów do okazania ogólnych własności ciał 17. — Dział II. Przyrządów do mechaniki 47. — Dział III. Przyrządów do hydrostatyki i hydrodynamiki 23. — Dział IV. Przyrządów do aerostatyki i aerodynamiki 29. — Dział V. Przyrządów do akustyki 32. — Dział VI. Przyrządów do nauki o cieple 22. — Dział VII. Przyrządów do optyki 83. — Dział VIII. Przyrządów do nauki o elektryczności i magnetyzmie 126. — Dział IX. Przyrządów do nauki chemii 36; przyrządów i naczyń szklanych, podlegających zniszczeniu 66; słoików z chemikaliami 40. — Dział X. Narzędzi rozmaitych 23. — Przybory do nauki geometrii: Modeli drewnianych do stereometrii 18, cyrkli drewnianych 3, kątomierzy mosiężnych 2.

3. Gabinet historii naturalnej.

W ciągu roku przybyło *a)* z darów: Vesperugo Noctula, okaz spir. (Nagler Os. II a), Foetorius putorius, czaszka (Siar-kiewicz Ia.), Chalicodoma muraria, gniazdo (T. Cieślik Ia.), Kalcyt, piękny rombościan (Kruszyński Ia.).

b) Zawiadowca wykonał w pracowni gabinetu: Anatomię okunia (okazu dostarczył St. Hrabar II a.), gablotkę z motylami dla kl. I i gablotkę z systematycznym przeglądem owadów dla kl. VI, okaz spiryt. Hypoxylon digitatum i 9 preparatów mikroskopowych.

Rozpoczęto też zakładanie zielnika okolic Tarnopola, do czego przyczynili się z początkiem r. szk. uczniowie III a: Widrak, Steiger J., Kaszyński, Saphir, Franzos i Teleszczuk, nadto uczniowie III b: Budka, Krupa, Szczyrski, Wowkonowicz, Juryk, Brauner, Rudeński, Landfisch, Werber, Schalit, Gawański, Rohoziński, Borzemski i Adamski.

Do powiększenia zbiorów entomologicznych przyczynili się z początkiem r. szk.: uczniowie II a. kl. Hirschhorn, Komorowski, Szmilewski, i II b. kl.: Chirowski, Jankowski i Onuferko, oraz uczeń kl. I a. Ant. Gładyszowski i III a Ad. Kostecki.

Gabinet historii naturalnej posiada obecnie: Mineralów i skał: okazów 621. — Zielnik europejski o fascykulach 15. — Zielnik okolic Tarnopola o fasc. 2. — Tablic z zasuszonymi glonami morskimi 2. — Innych okazów botanicznych 31. — Zwierząt kręgowych 118. — Zwierząt bezkręgowych 113. Szkieletów 6. — Czaszek 4. — Innych kości 7. — Preparatów mikroskopowych 36. — Modeli (zoolog. 20, bot. 117, min. 234), razem 371. — Atlasów 12. — Tablic i obrazów 155. — Ram i gablotek 19. — Mikroskop 1. — Narzędzi sekcyjnych 8. — Innych narzędzi i przyrządów 10.

V.

Fundusz na wsparcie biednych uczniów.

Dochód.

1. Zostało z roku 1891	31	złr.	5	ct.
2. Z puszki przy wpisie	45	„	47 ¹ / ₂	„
3. Złożono na początku roku do puszki	7	„	29	„
4. Kasa oszczędności ofiarowała	200	„	—	„
5. Ze sprzedaży starych książek uzyskano	1	„	20	„
6. Procent od żelaznego kapitału za r. 1891	20	„	23	„
7. Do puszki zebrano w niedziele i święta	15	„	24	„
Razem	320	złr.	48 ¹ / ₂	ct.

Rozchód.

1. Ubrania	54	złr.	70	ct.
2. Książki	128	„	87	„
3. Opłaty szkolne	50	„	—	„
4. Zapomogi	48	„	—	„
5. Drobne wydatki	3	„	92	„
Razem	285	złr.	49	ct.

Zestawienie.

1. Dochód w roku 1891/2 wynosił . . .	320 złr. 48 ¹ / ₂ ct.
2. Rozchód „ „ „ . . .	285 „ 49 „
Pozostaje na rok 1892/3 . . .	34 złr. 99 ¹ / ₂ ct.

Nadto jest złożony w Tarnopolskiej kasie oszczędności żelazny kapitał: 500 złr., jako fundusz ubogich uczniów gimnazjalnych.

VI.

Ważniejsze rozporządzenia władz szkolnych.

Rozp. z 10. paźdz. 1891 l. 783 wezwało Wyokie Prezydium c. k. Rady szk. kr. nauczycieli nauk przyrodniczych, by pomagali Radom powiatowym przy zakładaniu muzeów powiatowych.

Wys. c. k. Rada szk. kr. rozp. z dn. 26. paźdz. 1891 l. 21132 ogłosiła szczegółowy plan nauki gramatyki ruskiej w czterech niższych klasach.

Rozp. z 30. września 1891 l. 1786 konkomitowanem przez Wys. c. k. Radę szk. kr. rozp. z 17. paźdz. 1891 l. 20300 zaprowadził J. E. p. Minister w. i o. reformę nauki filologii klasycznej w kl. V do VIII i zniósł wypracowania pisemne domowe z języka łacińskiego i greckiego w tychże klasach.

Rozp. z dn. 16. listop. 1891 l. 77161 wydała Wysoka c. k. Rada szk. kr. przepis odnoszący się do składania rachunków z funduszków na środki naukowe.

Rozp. z dnia 18. grudnia 1891 l. 952 poleciło Wyokie Prezydium c. k. Rady szk. kr., by w r. 1891 ferye świąteczne Bożego Narodzenia trwały od 20. do 27. grudnia.

Rozp. z dn. 19. stycznia 1892 l. 24587 przypomniała Wysoka c. k. Rada szk. kr. okólnik z 10. stycznia 1873 l. 10488 z 1872 polecający ks. katechetom obrz. gr. kat. przyjmować od uczniów nie władających dobrze językiem ruskim odpowiedzi z nauki religii w języku polskim.

Rozp. z dn. 7. lutego 1892 l. 1549 postanowiła Wysoka c. k. Rada szk. kr., żeby dla szczupłości kościoła parafialnego nabożeństwo dla młodzieży obrz. rzym. kat. odprawiano w kaplicy konwiktowej OO. Jezuitów i przyznała konwentowi OO. Je-

zuitów remuneracyę za utrzymanie kaplicy w kwocie 80 złr. rocznie.

Rozp. z dn. 4. lutego 1892 l. 1186 uwiadomiła Wysoka c. k. Rada szk. kr. dyrekcją o zarządzeniu z dn. 11. stycznia 1892 l. 82421 poruczającem nadzór nad wypożyczalniami książek i antykwarniami c. k. władzom politycznym.

Wys. c. k. Rada szk. kr. rozp. z dn. 14. lutego 1892 l. 1338 przyznała Tow. gimnastycznemu „Sokół“ remuneracyę za zużycie przyrządów gimnastycznych w kwocie 100 złr. rocznie.

Wysokie c. k. Ministerstwo w. i o. rozp. z 15. grudnia 1891 l. 26765 przepisało nowy rozkład nauki rysunków intymowany rozp. Wys. c. k. Rady szk. kr. z 11. lutego 1892 l. 2162.

Wys. c. k. Rada szk. kr. rozp. z 18. lut. 1892 l. 2509 wyjaśnia przepis § 76 Z. O. w ten sposób, że repetent, któryby otrzymał stopień trzeci za pierwsze półrocze klasy powtarzanej, nie traci jeszcze prawa uczęszczania na drugie półrocze do tego samego zakładu.

Rozp. z dn. 21. maja 1892 l. 10122 uzupełniającem rozp. z 17. paźdz. 1891 l. 20300 wydała Wys. c. k. Rada szk. kr. przepisy odnoszące się do nauki języka łacińskiego.

Rozp. z 5. maja 1892 l. 4405 zaprowadziła Wys. c. k. Rada szk. kr. w szkołach średnich pisownię przyjętą przez Akademię umiejętności w Krakowie.

Rozp. z 2. czerwca 1892 l. 10661 udzieliła Wys. c. k. Rada szk. kr. dyrekcji do wiadomości rozp. Wysokiego c. k. Ministerstwa w. i o. z dn. 14. maja 1892 l. 212 odnoszące się do uwalniania uczniów od opłaty szkolnej.

Rozp. z dn. 24 maja 1891 l. 1892 l. 1808 ustanowiło Wysokie c. k. Ministerstwo w. i o. przy tutejszym zakładzie drugiego pomocnika tercyana z płacą roczną 200 złr.

Wysoka c. k. Rada szk. kr. zaprowadziła rozp. z dn. 16 czerwca 1892 l. 581 nowy plan nauki języka niemieckiego w całym gimnazyum i dołączyła do niego instrukcyę nauki w czterech niższych klasach.

VII.

Kronika zakładu.

Rok szkolny 1892 rozpoczął się dn. 3. września 1891 uroczystem nabożeństwem i wezwaniem Ducha św.

Egzamina wstępne do klasy 1. odbyły się 15. i 16. lipca przed feryami, po feryach zaś 1. i 2. września 1891. Do egzaminu zgłosiło się 126 uczniów, z których 32 reprobowano. Egzamina poprawcze odbyły się 1. i 2. września 1891. W ciągu roku szkolnego zgłosiło się do egzaminu wstępnego do klas II do VIII uczniów 18; przyjęto 10, reprobowano zaś 8.

Do zakładu zapisało się na początku roku szkolnego 507 uczniów; dla tego rozdzielono kl. I, II, III, IV i VI na oddziały równorzędne.

Dzień 3. października 1891 jako wigilię imienin Najjaśniejszego Pana i 19. listopada jako dzień imienin Najjaśniejszej Pani, obchodził zakład uroczystem nabożeństwem.

Od 26. października 1891 do 15. lutego 1892 odbywała się nauka popołudniowa od godziny 2 do 4.

W październiku srożyła się w mieście płonica epidemicznie; kilku uczniów zachorowało, kilkunastu zaś, mieszkających w domach zakażonych, musiało na kilka tygodni opuścić zakład. Dn. 12. paźdz. uległ epidemii Bronisław Gileczek uczeń kl. I b. Ponieważ młodzież nie mogła brać udziału w pogrzebie, odprawiono dnia 14. paźdz. nabożeństwo żałobne za spokój jego duszy.

Dn. 25. listop. 1891 wzięła młodzież udział pod kierunkiem grona nauczycielskiego w pogrzebie Władysława Boberskiego, zasłużonego dyrektora tutejszego c. k. seminaryum nauczycielskiego.

Dn. 28. listop. 1891 uczciła młodzież pamięć Adama Mickiewicza odczytem o utworach wieszczka, wygłoszonym przez ucznia kl. VIII, deklamacyami, muzyką i śpiewem. Taki sam wieczorek deklamacyjno-muzykalny połączony z odczytem opracowanym i wygłoszonym przez ucznia kl. VII. urządzono 28. lutego 1892 ku uczczeniu pamięci Tarasa Szewczenki.

W dn. 16 do 21 maja odbył się pisemny egzamin dojrzałości. Równocześnie hospitował c. k. inspektor krajowy p. Jan Lewicki częściowo zakład, a 20. maja odbył konferencję z nau-

czycielami filologii klasycznej w sprawie przeprowadzenia rozp. ministeryalnego z dn. 30. września 1891.

W ciągu roku szkolnego 1892 przystępowała młodzież chrześcijańska obu obrządków trzy razy do św. Sakramentów pokuty i ołtarza, mianowicie w dniach 8. paźdz., 7. kwietnia i 9. czerwca.

Egzamin ustny dojrzałości odbył się od 23 do 28 czerwca 1892 pod przewodnictwem c. k. inspektora krajowego p. Jana Lewickiego. Dnia 29 czerwca po nabożeństwie i przemowie c. k. dyrektora zakładu rozdano abiturjentom świadectwa dojrzałości w obecności naczelników władz rządowych i autonomicznych i zaproszonych gości.

W dniach 27 i 28 czerwca b. r. wizytował zakład Wiceprezydent Rady szkolnej krajowej Dr. Michał Bobrzyński. Rano 27. od 8. do 10. godz. hospitował lekcye geografii w kl. Ia, języka łacińskiego w kl. Ib i IIa, języka greckiego w kl. VI i historii powszechnej w kl. VII, następnie przysłuchiwał się egzaminowi dojrzałości od godz. 10 do 1 i od 5 do 8. Dn. 28 przedstawiło się grono panu Wiceprezydentowi, poczem zwiedził biblioteki i gabinety.

VIII.

Sprawa fizycznego rozwoju młodzieży.

Stan zdrowotny młodzieży tutejszego zakładu przedstawia się dosyć korzystnie pomimo niesprzyjających warunków. Tarnopol ma klimat stepowy ostry o szybkiej i znacznej zmianie temperatury, a suche wschodnie i północne wiatry wieją przez większą część roku, wzbijając w powietrze wapienny pył z bruków, przeciskający się przez szczeliny okien do pomieszczeń. Liczba krótkowidzów i chorujących na przewody oddechowe i płuca nie jest jednakowoż znaczną. Nie mniej od tych okoliczności utrudnia kształcenie fizycznych sił młodzieży brak pobliskich lasów i trudności, na jakie napotykają chcący korzystać z pobliskich gajów i zarośli, wreszcie brak pływalni lub stosownego zakładu kąpielowego. Młodzież w znacznej części uboga, niedostatecznie odziana i odżywiana, nie korzysta też z nauki gimnastyki i ze ślizgawki w tej liczbie, w jakiej powinna. Z na-

uki gimnastyki, odbywającej się w bardzo dobrze urządzonej i w przyrządy zaopatrzonej sali Towarzystwa gimnastycznego „Sokół“, korzystało na początku r. szk. 204, na końcu pierwszego półrocza 196, na końcu drugiego półrocza 182 uczniów. Pod względem zdrowia i rozwoju sił badał ich Dr. Zgórski. Oprócz uczniów uczęszczających na godziny szkolne gimnastyki korzystało jeszcze 12 uczn. z nauki jako uczniowie Towarzystwa „Sokół“. Towarzystwo łyżwiarskie na przedstawienie dyrekcji ułatwiło uczniom gimnazyalnym korzystanie z toru przez obniżenie do połowy opłaty na cały sezon. Ze ślizgawki korzystało 68 uczniów.

Oprócz wspólnej wycieczki dnia 12 maja do lasku w Kutkowcach przedsiębrali pp. gospodarze klas ze swymi uczniami wycieczki do Dołżanki, Płotyczy i Berezowicy i urządzali we środy przed świętami i soboty po południu grę w piłkę na błoniu miejskiem. Wycieczek tych i zabaw było około 20.

Podczas pauz po godz. 10 i 11 rano a w czerwcu i lipcu także po 4 po południu korzystała młodzież swobodnie z dziedzińca szkolnego i placu przed konwiktem OO. Jezuitów.

X.

Warunki przyjęcia uczniów do zakładu na przyszły rok szkolny 1892|93.

Wpisy uczniów do zakładu odbędą się w dniach 31. sierpnia, 1 i 2 września 1892. Późniejsze zgłoszenia uwzględni się tylko w wyjątkowych wypadkach, jednak po 20. września żaden uczeń nie może być przyjęty. Rok szkolny rozpocznie się dnia 4. września uroczystem nabożeństwem, poczem dnia 5. września rozpocznie się regularna nauka.

Każdy nowo wstępujący uczeń powinien zgłosić się w oznaczonym czasie w towarzystwie ojca, matki lub upoważnionego zastępcy i przedłożyć metrykę urodzenia, świadectwo szkolne tego zakładu, gdzie przedtem pobierał naukę, a jeżeli uczęszczał do szkół średnich, wykazać się potwierdzeniem dyrekcji, że może być przyjęty do innego zakładu.

Uczeń, zgłaszający się do I. klasy gimn., musi wykazać się, że ukończył 10. rok życia, lub go ukończy w roku ká-

lendarzowym; jeśli uczęszczał do publicznej szkoły ludowej, winien przedłożyć świadectwo szkolne. Końcowy ustęp tego świadectwa ma opiewać: „Ponieważ uczeń ten zamierza wstąpić do szkoły średniej, przeto wydaje mu się na ten cel niniejsze świadectwo“.

Uczniowie, wstępujący do I. klasy, muszą dnia 15. i 16. lipca, albo 2. i 3. września 1892 poddać się egzaminowi wstępnemu. Zakres wymagań przy tym egzaminie (rozp. Wys. c. k. Rady szkoln. kraj. z dnia 26. kwietnia 1890 l. 6595) jest następujący:

- a) z religii wiadomości, których według teraźniejszego rozkładu nauki nabyć powinien uczeń w pierwszych czterech latach obowiązkowej nauki szkolnej w szkołach ludowych czteroklasowych;
- b) z języka wykładowego: czytanie płynne i wyraziste, objaśnianie odczytanych ustępów pod względem treści i związku myśli; opowiadanie treści większymi ustępami, znajomość części mowy, odmiana imion i czasowników, znajomość zdania pojedynczego rozszerzonego i rozbiór jego części składowych pod względem składni zgody i rzędu; poprawne napisanie dyktatu z zakresu pojęć znanych uczniom z uwzględnieniem głównych zasad interpunkcyi;
- c) z języka niemieckiego: czytanie płynne i zrozumiałe; znajomość odmiany rodzajników, rzeczowników, przymiotników i zaimków (osobistych, dzierżawczych, wskazujących i względnych), odmiana słów posiłkowych i czasowników słabych we wszystkich formach strony czynnej i biernej, tudzież odmiana najzwyczajszych czasowników mocnych; zasób wyrazów z zakresu pojęć uczniom znanych; poprawne napisanie łatwego dyktatu, którego treść przed podyktowaniem poda się uczniom w języku wykładowym;
- d) z rachunków: pisanie liczb do miliona włącznie; biegłość w czterech działaniach liczbami całkowitemi, pewność w tabliczce mnożenia, znajomość ważniejszych miar metrycznych.

Niedostateczny postęp w jednym przedmiocie egzaminu usuwa ucznia na cały rok od przyjęcia w jakiegokolwiek szkole średniej.

Uczniowie, wstępujący do klas wyższych, muszą również, jeśli nie przychodzą z istniejących c. k. gimnazyów, wykazać się przepisany^m wiekiem i zdawać egzamin wstępny za złożeniem taksy egzaminacyjnej w kwocie 12 złr., a dopiero od wyniku tego egzaminu zależeć będzie, do której klasy tutejszego zakładu mogą być przyjęci.

Zgłaszający się do zapisu uczniowie, którzy przedtem do żadnej szkoły publicznej nie uczęszczali, lub od dłuższego czasu uczęszczać przestali, muszą się wykazać dokumentem legalnym, gdzie i czem zajmowali się dotychczas, i że co do ich moralności nie zachodzi żadna wątpliwość.

Egzamina wstępne tych uczniów odbędą się 1. i 2. września 1891. Każdy uczeń nowo wstępujący obowiązany jest złożyć przy zapisie 2 złr. 10 ct. jako taksę wstępną i przynajmniej 1 złr. na środki naukowe, które to pieniądze w razie niezłożenia egzaminu wstępnego będą zwrócone.

Od datku na środki naukowe nie może być uwolniony żaden uczeń.

Uczeń zapisujący się ma wypełnić zupełnie dwie karty wpisowe, z których jedną odda c. k. dyrektorowi przy wpisie, drugą zaś p. gospodarzowi klasy zaraz na pierwszej lekcyi.

Ponieważ nie wolno uczniom mieszkać gdzieindziej, jak tylko tam, gdzie Dyrekcyja pozwoli, przeto zechcą się rodzice i opiekunowie dowiedzieć, czy miejsce, gdzie syna chcą umieścić, nie należy do zabronionych.

Opłata szkolna wynosi w tutejszem c. k. gimnazyum półrocznie 20 złr. w. a. i ma być złożona w markach szkolnych przy wpisie lub najdalej do 15. października w klasach II—VIII, a do 1. grudnia w kl. I.

XI.

Klasyfikacya uczniów za 2. półrocze 1892.

Klasa I a.

Stopień celujący:

Balicki Franciszek	Płaneta Jan
Feller Mateusz	Postryhacz Eustachy

Stopień pierwszy:

Aleksiewicz Włodzimierz	Hauslinger Abraham	Pudles Dawid
Babyn Mikołaj	Herasimowicz Tytus	Ratzenstein Abraham
Bodnar Włodzimierz	Hrazdilek Emil	Rogoszewski Maryan
Broida Abraham	Kierski Zbigniew	Salztiegel Natan
Byk Józef	Kusznir Eustachy	Siarkiewicz Franciszek
Cieślak Tomasz	Malicki Aleksander	Sommerstein Dawid
Czełowski Tadeusz	Maryasz Grzegorz	Szczyrski Michal
Gładyszowski Antoni	Michałowski Stanisław	Szusz Łukasz
Haskler Karol	Pasieka Jędrzej	Wanczycki Józef

4 uczniom pozwolono poprawiać po feryach niedostateczny postęp z jednego przedmiotu, 5 otrzymało stopień drugi a 2 stopień trzeci.

Klasa I b.

Stopień celujący:

Bilak Jan	Grünhaut Henryk	Pastuszeńko Emil
Cześnikowski Izidor	Krett Eustachy	Żłobicki Władysław.

Stopień pierwszy:

Auerbach Berl	Fedyszyn Stefan	Reitmann Marek
Auerbach Leib	Grabowski Ignacy	Rosenstock Emil
Balltach Jakób	Landau Idzi	Sośnicki Tadeusz
Baral Edward	Lang Maryan	Steuerberg Szłome
Bazar Leon	Lesyk Bazyli	Suszczyński Romuald
Bekesiewicz Teodor	Mądrzycki Edward	Thullié Witold
Bezkorowajny Bazyli	Puszczyński Józef	Waldmann Izrael
Bezkorowajny Grzegorz	Radelli Ignacy	Weisberg Natan
Beszedits Rudolf	Reitmann Józef	Wieczerzyk Józef.
Eichenkatz Filip		

2 uczniom pozwolono poprawiać po feryach niedostateczny postęp z jednego przedmiotu, 5 otrzymało stopień drugi a 1 stopień trzeci.

Klasa II a.

Stopień celujący:

Srokowski Bolesław	Szwajkowski Zdzisław
--------------------	----------------------

Stopień pierwszy:

Bajewski Zygmunt	Bieler Henryk	Brykowicz Włodzimierz
Barski Eustachy	Bieler Izak	Czajka Adam

Frajndorf Władysław	Ingwer Tadeusz	Nagler Ozyasz
Hawryszczak Jędrzej	Jankiewicz Józef	Szmilewski Julian
Hirschhorn Wolf	Komorowski Dionizy	Wichański Jan
Horitz Antoni	Malczoż Eustachy	Wolański Włodzimierz
Hrabar Stefan	Nagler Abraham	Woźniakowski Michał

5 uczniom pozwolono poprawiać po feryach nieostateczny postęp z jednego przedmiotu, 4 otrzymało stopień drugi a 1 stopień trzeci.

Klasa II b.

Stopień celujący:

Chirowski Bazyl	Husak Włodzimierz	Onuferko Grzegorz
Hawryluk Srymon	Mielnik Mikołaj	

Stopień pierwszy:

Apfelbaum Aba	Jawetz Kuno	Prymak Teodor
Bobowski Karol	Jurjewicz Kazimierz	Regenstreif Zygmunt
Brykowicz Włodzimierz	Lenczowski Tadeusz	Romanowski Gustaw
Czerniawski Eugeniusz	Leszczyński Teofan	Romanowski Stanisław
Derżko Waleryan	Marossanyj Stanisław	Schnee Abraham
Długolęcki Marceł	Martyniuk Józef	Soroka Jan
Fedoruk Daniel	Meersand Izak	Turecki Włodzimierz
Fritze Tadeusz	Menkes Izrael	Wacyk Hilary
Gogulski Stanisław	Mieses Elias	Waniek Ludwik
Halpern Aron	Nussbaum Natan	Weisfisch Henoch
Jankowski Jan		

5 uczniom pozwolono poprawiać po feryach niedostateczny postęp z jednego przedmiotu, 2 otrzymało stopień drugi.

Klasa III a.

Stopień pierwszy:

Bach Józef	Kitaj Schie	Rychlicki Józef
Baczyński Jan	Kowalewski Witold	Saphir Joachim
Barski Kazimierz	Krzyżak Włodzimierz	Soczyński Juliusz
Berger Berl	Lubieniec Teodat	Spanier Hirsch
Ćwierzewicz Roman	Lutfak Ello	Stachurski Longin
Eisenbruch Józef	Michałowski Emil	Stesłowicz Józef
Franz Wilhelm	Pytlak Józef	Tereszczuk Bazyl
Gogojewicz Mieczysław	Regenbogen Hirsch	Tichy Edward
Hofsass Józef	Reis Zygmunt	Widrak Meliton
Juffe Izrael	Rejtarowski Wiktor	Żurakowski Józef

2 uczniom pozwolono poprawiać po feryach niedostateczny postęp z jednego przedmiotu, 3 otrzymało stopień drugi.

Klasa III b.

Stopień celujący :

Budka Nicetas	Krupa Józef	Szczyrski Józef.
Gross Daniel	Poniatyszyn Piotr	

Stopień pierwszy :

Blaustein Leisor	Kohn Izak	Sobelsohn Julian
Borzemski Edward	Landfisch Jakób	Tennenbaum Samuel
Chuwen Schmarje	Pohoriles Henryk	Tomaszewski Kazimierz
Gawański Leon	Rohoziński Stanisław	Werber Józef
Goldblatt Abraham	Rudeński Władysław	Wolański Jarosław
Gutkowski Leon	Schalit Dawid	Wowkonowicz August

2 uczniom pozwolono poprawiać po feryach postęp niedostateczny z jednego przedmiotu, 4 otrzymało stopień drugi a 1 stopień trzeci.

Klasa IV a.

Stopień celujący :

Eckhard Hugo	Mochnacki Stefan.
--------------	-------------------

Stopień pierwszy :

Braunstein Salomon	Goliger Daniel	Piotrowski Franciszek
Citron Jakób	Kimmermann Hersch	Plahner Zygmunt
Dębowski Zygmunt	Klinger Ozyasz	Podhorcer Nachmann
Dniestrzański Jan	Kohut Piotr	Saturski Jan
Feller Abraham	Korduba Emilian	Popper Samson
Gehler Marek	Lorber Mojżesz	Nowicki Julian.
Ginsberg Aleksander		

3 uczniom pozwolono poprawiać po feryach postęp niedostateczny z jednego przedmiotu, 2 otrzymało stopień drugi a 1 stopień trzeci.

Klasa IV b.

Stopień celujący :

Nussbrecher Samson	Patryło Piotr	Zlatkes Dawid.
--------------------	---------------	----------------

Stopień pierwszy :

Feuerstein Dawid	Padlewski Aleksander	Towarnicki Stefan
Holinaty Aleksander	Pomeranz Abraham	Waligórski Józef
Jakukowski Łukasz	Rad Zygmunt	Wartenfeld Samuel
Karpel Samuel	Sawicki Bazyli	Wawruch Józef
Krochmal Filip	Schwerdtfinger Abraham	Weinbeer Jozua
Mantel Sebastian	Süssie Mojżesz	Zdziarski Stanisław.
Mrozek Michał	Segal Joel	

3 uczniom pozwolono poprawiać po feryach postęp niedostateczny z jednego przedmiotu, 2 otrzymało stopień trzeci.

Klasa V.

Stopień celujący:

Firmaniuk Mikołaj	Landesberg Aba
Grabowski Aleksander	Nussbrecher Wiktor

Stopień pierwszy:

Adamowski Agenor	Imber Aron	Stefanciów Kazimierz
Brilliant Wiktor	Kahane Kazimierz	Świdorski Tadeusz
Dorżawetz Abraham	Koźmiński Stanisław	Terkel Majer
Feldhorn Mojżesz	Kukawski Roman	Tertil Robert
Fell Izidor	Rudakiewicz Piotr	Tuber Herz

z uczniom pozwolono poprawiać po feryach postępowanie niedostateczne z jednego przedmiotu, 2 otrzymało stopień drugi a 2 stopień trzeci.

Klasa VI a.

Stopień celujący:

Barbasch Majer	Kittner Henryk
----------------	----------------

Stopień pierwszy:

Barbasch Rubin	Fedorowicz Bolesław	Nussbaum Izak
Barta Franciszek	Grek Jan	Reitmann Hersch
Biliński Ignacy	Halpern Leib	Seja Bronisław
Borzemski Wiktor	Komarnicki August	Speiser Mojżesz
Buchwald Mojżesz	Krzysztofowicz Julian	Taubeles Abraham
Dobrzański Władysław	Liebling Jakób	Zucker Feliks
Drozdowski Julian		

4 uczniom pozwolono poprawiać po feryach postępowanie niedostateczne z jednego przedmiotu, 1 otrzymał stopień drugi.

Klasa VI b.

Stopień celujący:

Melcer Salomon	Parnas Józef	Sieciński Piotr
----------------	--------------	-----------------

Stopień pierwszy:

Brykowicz Teodor	Onuferko Antoni	Weisnicht Izak
Fritze Stanisław	Rosenblatt Isser	Winiarz Roman
Hindes Salomon	Sereth Salomon	Winkler Mendel
Maniewski Adam	Stesłowicz Włodzimierz	Workiewicz Bolesław
Miliński Kazimierz	Szenkirzyk Sabin	Zahajkiewicz Włodzim.
Nagler Mojżesz	Szwed Jan	

8 uczniom pozwolono poprawiać po feryach postępowanie niedostateczne z jednego przedmiotu.

Klasa VII.

Stopień celujący:

Münz Natan
Pytlar Grzegorz

Rosenfeld Maurycy
Szczepański Jan

Stopień pierwszy:

Bajewski Mikołaj
Barbasch Mojżesz
Bieler Jakób
Bryczkowski Mieczysław
Brykowicz Jan
Czawczka Antoni
Gabryel Karol

Goldberg Maurycy
Harmacij Grzegorz
Herscher Ignacy
Holubowicz Izidor
Isterewicz Stefan
Łukasiewicz Eumeniusz
Mazurek Julian

Promiński Jan
Rappaport Kohn Samuel
Rathouser Mojżesz
Secher Mojżesz
Sobelsohn Efraim
Strawiński Bronisław
Terkel Ozyasz.

7 uczniom pozwolono poprawiać po feryach postęp niedostateczny z jednego przedmiotu, 2 otrzymało postęp drugi.

Klasa VIII.

Stopień celujący:

Blemer Izak

Rybaczek Michał

Somerstein Salomon

Stopień pierwszy:

Borzemski Wiktor
Chamulak Michał
Dawid Hersch
Dywer Jakób
Franzos Julian
Frucht Ludwik
Frucht Natan
Gehler Jakób

Goldberg Natan
Gutkowski Michał
Jankowski Jan
Kittner Izak
Koroluk Jan
Mieses Salomon
Ostrowski Ludomir
Plahner Samuel

Połoszynowicz Włodzim
Pospischil Bojomir
Reis Wiktor
Secher Mojżesz
Sękowski Kazimierz
Taffet Józef
Warszylewicz Albin.

3 uczniom pozwolono poprawiać po feryach postęp niedostateczny z jednego przedmiotu, 5 otrzymało stopień drugi.

Wynik egzaminu dojrzałości.

	publ.	ekstern.
Do egzaminu dojrzałości przystąpiło uczniów	24	3
Chlubne świadectwo dojrzałości otrzymało uczniów	2	—
Za dojrzałych uznano uczniów	14	—
Reprobowano na rok „	2	1
Pozwolono poprawiać po teryach egzamin z jednego przedmiotu uczniom	4	1
Odstąpiło od ustnego egzaminu	2	1

Świadectwo dojrzałości otrzymali:

Blemer Izak Chamulak Michał Dawid Hersch Franzos Julian Frucht Natan Gehler Jakób Gutkowski Michał Kittner Izak		Mieses Salomon Połozynowicz Włodzimierz Pospischil Bojomir Reis Wiktor Rybaczek Michał (z odzn.) Seher Mojżesz Sękowski Kazimierz Somerstein Salomon (z odzn.)
--	--	---

W k l a s i e

	I.		II.		III.		IV.		V.		VI.		VII.		VIII.		Razem	
	a	b	a	b	a	b	a	b	a	b	a	b	a	b	a	b		
8. Opłata szkolna:																		
a) Opłata, cada złożyło:																		
w 1. półroczu	28	25	9	7	13	7	6	8	11	15	9	10	10				158 ^a	
w 2. półroczu	13	10	11	7	12	8	8	12	15	13	11	13	14				147 ^a	
b) Od polowy opt. było uwolnionych:																		
w 1. półroczu	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—					
w 2. półroczu	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—					
c) Od całej opt. było uwolnionych:																		
w 1. półroczu	15	18	27	37	26	32	23	21	21	16	21	32	26				318	
w 2. półroczu	31	32	24	34	25	23	19	16	12	14	17	25	23				296	
Opłata szkolna wynosiła:																		
w 1. półroczu od uзн. rubl. złr.	560	500	180	140	260	140	120	100	220	300	180	200	200				3160	
Od prywat. za 2 pdr. r. szk. 1891 złr.	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—				180	
w 2. półroczu od uзн. publ. złr.	290	200	220	140	240	100	160	240	300	260	220	260	280				2940	
Od prywat. za 1 pdr. r. szk. 1892 złr.	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—				100	
w 1. półroczu od uзн. publ. złr.	105	105	21	840	1260	840	420	210	3620	2210	420	1260	630				31810	
Taksy wpisane, wyniosły	55	55	41	47	39	40	30	32	38	31	30	44	38				520	
Taksy na środki naukowe	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—				100	
Taksy za duplikaty świadectw	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—				3100	
9. Frekwencya na naukę przedmiotów względnie obowiązkowych i nadobowiązkowych.																		
No naukę języka ruskiego uczęszczało	18	11	11	18	8	9	7	5	5	5	9	8	6				115	
" francuskiego	—	—	—	—	3	4	6	4	7	7	2	2	—				25	

8. Opłata szkolna:

a) Opłata, cada złożyło:

w 1. półroczu

w 2. półroczu

b) Od polowy opt. było uwolnionych:

w 1. półroczu

w 2. półroczu

c) Od całej opt. było uwolnionych:

w 1. półroczu

w 2. półroczu

Opłata szkolna wynosiła:

w 1. półroczu od uзн. rubl. złr.

Od prywat. za 2 pdr. r. szk. 1891 złr.

w 2. półroczu od uзн. publ. złr.

Od prywat. za 1 pdr. r. szk. 1892 złr.

w 1. półroczu od uзн. publ. złr.

Od prywat. za 1 pdr. r. szk. 1892 złr.

w 2. półroczu od uзн. publ. złr.

Od prywat. za 1 pdr. r. szk. 1892 złr.

w 1. półroczu od uзн. publ. złr.

Od prywat. za 1 pdr. r. szk. 1892 złr.

w 2. półroczu od uзн. publ. złr.

Od prywat. za 1 pdr. r. szk. 1892 złr.

w 1. półroczu od uзн. publ. złr.

Od prywat. za 1 pdr. r. szk. 1892 złr.

w 2. półroczu od uзн. publ. złr.

Od prywat. za 1 pdr. r. szk. 1892 złr.

w 1. półroczu od uзн. publ. złr.

Od prywat. za 1 pdr. r. szk. 1892 złr.

w 2. półroczu od uзн. publ. złr.

Od prywat. za 1 pdr. r. szk. 1892 złr.

w 1. półroczu od uзн. publ. złr.

Od prywat. za 1 pdr. r. szk. 1892 złr.

w 2. półroczu od uзн. publ. złr.

Od prywat. za 1 pdr. r. szk. 1892 złr.

w 1. półroczu od uзн. publ. złr.

Od prywat. za 1 pdr. r. szk. 1892 złr.

w 2. półroczu od uзн. publ. złr.

Od prywat. za 1 pdr. r. szk. 1892 złr.

w 1. półroczu od uзн. publ. złr.

Od prywat. za 1 pdr. r. szk. 1892 złr.

w 2. półroczu od uзн. publ. złr.

Od prywat. za 1 pdr. r. szk. 1892 złr.

w 1. półroczu od uзн. publ. złr.

Od prywat. za 1 pdr. r. szk. 1892 złr.

w 2. półroczu od uзн. publ. złr.

Od prywat. za 1 pdr. r. szk. 1892 złr.

w 1. półroczu od uзн. publ. złr.

Od prywat. za 1 pdr. r. szk. 1892 złr.

w 2. półroczu od uзн. publ. złr.

Od prywat. za 1 pdr. r. szk. 1892 złr.

w 1. półroczu od uзн. publ. złr.

Od prywat. za 1 pdr. r. szk. 1892 złr.

w 2. półroczu od uзн. publ. złr.

Od prywat. za 1 pdr. r. szk. 1892 złr.

w 1. półroczu od uзн. publ. złr.

Od prywat. za 1 pdr. r. szk. 1892 złr.

w 2. półroczu od uзн. publ. złr.

Od prywat. za 1 pdr. r. szk. 1892 złr.

w 1. półroczu od uзн. publ. złr.

Od prywat. za 1 pdr. r. szk. 1892 złr.

w 2. półroczu od uзн. publ. złr.

Od prywat. za 1 pdr. r. szk. 1892 złr.

w 1. półroczu od uзн. publ. złr.

Od prywat. za 1 pdr. r. szk. 1892 złr.

w 2. półroczu od uзн. publ. złr.

Od prywat. za 1 pdr. r. szk. 1892 złr.

w 1. półroczu od uзн. publ. złr.

Od prywat. za 1 pdr. r. szk. 1892 złr.

w 2. półroczu od uзн. publ. złr.

Od prywat. za 1 pdr. r. szk. 1892 złr.

w 1. półroczu od uзн. publ. złr.

Od prywat. za 1 pdr. r. szk. 1892 złr.

w 2. półroczu od uзн. publ. złr.

Od prywat. za 1 pdr. r. szk. 1892 złr.

W k l a s i e

	I.		II.		III.		IV.		V.		VI.		VII.		VIII.		Razem	
	a	b	a	b	a	b	a	b	a	b	a	b	a	b	a	b		
Uzupełnienia klasyfikacji za rok szkolny 1891.																		
Do egzaminu poprawczego i uzupełniającego przy-																		
puszczono	3 ^a	1	3	3	4	5	3	3 ^a	5	2	5	5	2				44 ^a	
Egzamin popr. i uзн. złożyło	3 ^a	1	3	2	4	5	2	2	4	2	4	5	2				89 ^a	
Egzaminu poprawczego nie złożyło	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—				5	
Ostateczny wynik klasyfikacji za rok szkolny 1891.																		
Otrzymało stopień odający	1	5 ^a	1	6	2 ^a	2	5	1	2	1	3	5	3				37 ^a	
" pierwszy	—	3 ^a	3 ^a	2	2 ^a	2 ^a	2 ^a	2 ^a	2 ^a	2 ^a	1 ^a	2 ^a	1 ^a				342 ^a	
" drugi	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—				40	
" trzeci	2	1	—	1	—	1	1	—	3	2	1	—	—				41	
" czwarty	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—				—	
" piąty	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—				—	
" szósty	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—				—	
" siódmy	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—				—	
" ósmy	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—				—	
" dziewiąty	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—				—	
" dziesiąty	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—				—	
" jedenasty	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—				—	
" dwunasty	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—				—	
" trzynasty	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—				—	
" czternasty	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—				—	
" piętnasty	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—				—	
" szesnasty	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—				—	
" siedemnasty	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—				—	
" osiemnasty	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—				—	
" dziewiętnasty	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—				—	
" dwudziesty	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—				—	
" dwudziesty pierwszy	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—				—	
" dwudziesty drugi	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—				—	
" dwudziesty trzeci	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—				—	
" dwudziesty czwarty	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—				—	
" dwudziesty piąty	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—				—	
" dwudziesty szósty	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—				—	
" dwudziesty siódmy	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—				—	
" dwudziesty ósmy	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—				—	
" dwudziesty dziewiąty	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—				—	
" dwudziesty dziesiąty	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—				—	
" dwudziesty jedenasty	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—				—	
" dwudziesty dwunasty	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—				—	
" dwudziesty trzynasty	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—				—	
" dwudziesty czwarty	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—				—	
" dwudziesty piąty	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—				—	
" dwudziesty szósty	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—				—	
" dwudziesty siódmy	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—				—	
" dwudziesty ósmy	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—				—	
" dwudziesty dziewiąty	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—				—	
" dwudziesty dziesiąty	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—				—	
" dwudziesty jedenasty	—																	

Do P. T. Rodziców.

Pomyślny postęp młodzieży gimnazyalnej zależy od współdziałania domu rodzicielskiego ze szkołą; gdzie dom rodzicielski lub w jego zastępstwie nadzór domowy nie popiera szkoły należycie, tam nie można się spodziewać pomyślnych rezultatów nauki i wychowania szkolnego, a nadto może młodzież zboczyć na bezdroża, co w późniejszym życiu drogo opłacić musi.

Ciężkie czasy, w których żyjemy, stają się z każdym rokiem trudniejszymi, a społeczeństwo wymaga od szkoły, by ci, którzy ją opuszczają i mają w życiu zająć przodujące stanowiska, byli rzeczywiście pod względem umysłu wykształconymi, pod względem charakteru pewnymi, pod względem woli silnymi ludźmi.

To też potrzeba, by P. T. Rodzice poznali przepisy karności szkolnej, rozważyli, że szkoła nie żąda od swych wychowanków niczego, czego by nie wymagało ich dobro, i by ze swej strony popierali wykonywanie tych przepisów. Potrzeba dla dobra młodzieży ścieśnić węzeł łączący dom rodzicielski ze szkołą. Szkoła poprze usiłowanie Rodziców najusilniej, byle wzajemnie doznała poparcia.

W tym celu będą profesorowie udzielać Rodzicom lub ich zastępcom wyjaśnień o postępie i zachowaniu się uczniów w każdą niedzielę po 1. i 15. każdego miesiąca od godziny 9—11 w sali konferencyjnej. Rodzice mieszkający poza Tarnopolem mogą zasięgać wiadomości w dyrekcji każdego dnia po godzinach szkolnych.

Po konferencyjach miesięcznych będzie grono nauczycielskie udzielać wyjaśnień w najbliższą niedzielę, natomiast zawiadomień do rodziców w Tarnopolu mieszkających nie będzie się rozsyłać.

Dr. Maurycy Maciszewski.